

tione asserendum esse, confessum est ab omnibus. Et patet sequella, (inquit ille) quia si costa illa erat superflua homini, ergo monstruosus homo. Si vero costa illa necessaria erat homini, constat quod illa sublata, redditus est homo mancus. Hæc ille. Discutiamus ergo quantum momenti hæc ratio habeat. Si nos concederemus Adam ante ablatam ab eo costam esse monstruosum hominem, ille hæc sententiam refellit per hoc quod communis omnium consensus contrarium docet. Sic enim ait: Nihil autem absurdum in prima rerum productione asserendum esse, confessum ab omnibus. Si hæc argumentatio ex communi omnium consensu, tam valida est, ut sola illa ad evincendum sibi fuerit visa sufficiens, suo ipsius gladio illum facile confodimus. Nam concursus omnium sententia est (ut jam ostendimus) Evam de costa Adæ fuisse formatam. Fateatur igitur oportet se errasse, eum contra omnium sententiam dixit, Evam non fuisse de costa Adæ formatam. Nam ob eandem causam nos fateri renuimus Adam fuisse monstruosum hominem ante ablatam ab eo costam, quia contra communem omnium doctrinam sentire non audeamus. Sed tunc ille nos invadit, ut cogat nos fateri fuisse monstruosum hominem, quia costa illa erat homini superflua, cum non esset necessaria ad humanæ conditionis sustententiam, aut si necessaria erat, oportebit concedere, ipsum Adam post ablatam ab eo costam fuisse mancum. Hanc nodum dissolvit beatus Thomas in prima parte, questione 92. artic. 3. dicens: "Costam illam fuisse de perfectione Adæ, non prout erat individuum quoddam, sed prout principium speciei: sicut semen est de perfectione generantis non quidem ut homo, quia alias homo postquam semen fudit, & semine exhausto non esset homo; sed est de perfectione generantis in quantum generans est. Ita etiam costa illa fuit in Adam ad modum feminis, quia fuit materia unde formanda erat mulier, & sic illa fuit de perfectione Adæ, quatenus ille erat principium totius humanæ naturæ. Sed ille adhuc urget, dicens: Si non fuit Adam ante costam ab eo ablatam monstruosus principium, quia costa illi in ratione principii erat necessaria, saltem oportebit concedere illum fuisse monstruosum hominem, quia in ratione hominis non erat illi necessaria. Neque hoc oportet concedere, sicut nec homo semen habens dicitur monstruosus, quamvis semen illud non sit de perfectione hominis. Nam etsi ad consistentiam individui non sit necessarium, est tamen necessarium ad conservationem speciei: & hoc satis est ne monstruosus homo dicatur. Quoniam individua non solum id retinent quod ad suam consistentiam est necessarium, sed etiam illud quod est necessarium ad conservationem speciei. Secundo sic arguit: Postquam scriptura dixerat Adam appellasse cuncta animalia nominibus suis, & universa volatilia cœli, & omnes bestias terræ, statim subdit: *Adæ vero non inveniebatur adjutor similis ejus.* Ex hac littera ille sic arguit: Si secundum litteram hic locus intelligatur, ridiculam inquisitionem significat. In cujus enim mente (inquit ille) verti poterat in dubium, an inter aves inveniretur adjutor correspondens Adæ? Unde hujusmodi divina inquisitione introducta à Mose, dicendo: *Et non inveniebatur, ad hoc introducta est, ut intelligeretur formationem subsequatam mulieris ex costa viri, non esse juxta sonum litteræ intelligendam.* Hæcenus ille. O ridiculum argumentum, & ex mero somnio, & littera con-

ficta deductum. Sacra siquidem scriptura non dicit Deum quævisse inter aves, aut bestias adjutorem Adæ, sed solum ait: *Adæ non invenit adjutorem similem ejus.* Forte dicit per verballia scripturam loquere, Deum quævisse adjutorem similem Adæ, quia nihil invenitur nisi quod prius quæsitum est. Esto, ut juxta veram, & legitimam vocis significationem, quicquid inventum fuerit, prius sit quæsitum, non tamen inde consequens est, ut quod dicitur non fuisse inventum, sit etiam ante quæsitum. Nam sicut ea quæ non fuerunt quæsitum, falso dicuntur juxta Grammaticorum regulas inveniri, ita vereduntur non inveniri: quia duo contradictoria de eodem negari non possunt. Si scriptura dixisset Deum invenisse adjutorem similem Adæ, forte inde colligi posset, Deum quævisse prius tale adjutorem. At cum dixerit, *Adæ non invenit adjutorem similem ejus, nescio qua fronte inde colligere nititur, Deum quævisse adjutorem Adæ.* Quod ergo scriptura post nominatas bestias, & aves, ait: *Adæ vero non inveniebatur adjutor similis ejus,* idem est ac si dixisset, Adam non habebat adjutorem similem ejus, quamvis aves omnes, & bestias feminas ex sua specie haberent quibus possent ad aliorum generationem adjuvari. Et, ut illius argumentationi magis enervetur, ostendam sacram scripturam non semper uti illa tam exacta vocis significatione: quoniam apud illam multa dicuntur, inveniri ab his, qui nullo modo ea quæsierunt. Et, ut ex multis unum, & alterum scripturæ locum proferam, David in Psalmo 118. ait: *Tribulatio, & angustia invenerunt me.* Certum enim est, tribulationem, & angustiam, & reliqua hominis incommoda, quæ minime sentiunt, aliquem querere non posse. Nullus siquidem querit, nisi illud quod sentire potest, aut ad quod naturale habet inclinationem. Sed illud est multo manifestius, quod Dominus per Esaiam Prophetam de gentibus loquens, cap. 65, ait: *Quæsierunt me qui ante non interrogabant, & invenerunt qui non quæsierunt me.* Tertio iterum ut suum errorem nobis persuadeat Cajetanus, arguit iniquis: Accedit ad idem textus Mose de sexto die, in quo manifeste scriptum est: *Masculum, & feminam creavit eos.* Ex hoc enim quod Moses scripserat mulierem creatam esse sexto die, & postea translato homine in paradysum, describit eam ex costa viri formatam, adiuvi intelligendi hujusmodi formationem ex costa, non proprie, sed secundum similitudinem dedit. Produca siquidem sexto die mulier, non esse intelligendum putavit quod iterum produceretur. Hæcenus nec uno mutato verbo Cajetanus. Non possum certe non mirari hominem aliqui doctum, tantum despuisse, ut nodum hunc dissolvere nesciverit. Nam ex ignorantia consuetudinis scripturarum hic error illi obrepit. Mose siquidem scriptura sacra est, sæpe aliqua brevi compendio narrare, & postea ad eadem latius differenda, redire. Nisi enim hunc esse factæ scripturæ morem fateamur, multa incommoda, & fidei catholice repugnancia cogemur asserere. Oportebit quidem asserere, ut Philaster Brixienis propter hujus observationis ignorantiam asseruit, spiraculum illud vitæ, quod Deus in faciem Adæ inspiravit, non esse animam Adæ: quoniam I. Genes. cap. 2. dicitur: *Adæ creatum esse à Deo ad illius imaginem, & similitudinem, unde sequitur illum jam habere animam, quia juxta illam, & non juxta corpus erat Dei imago.* Cum ergo tunc Adam animam habuisset, fieri non posse videbitur spiraculum illud, quod postea dicitur Deum illi inspirasse, esse animam.

Opor-

Oportet igitur juxta hanc Cajetani argumentationem, spiraculum illud non juxta litteram, sed parabolice intelligi, ne anima bis producta esse dicatur. Verum hoc non ita esse, nos Deo quæ infra ostendemus in titulo de Anima, hæresi 2. Oportebit etiam concedere, si illa Cajetani argumentatio valeat, hominis formationem de limo terræ, non esse ut littera sonat intelligendam, ne Adam bis creatus esse dicatur. Nam sicut cap. 1. libri Genesios Moses dixerat feminam esse creatam, ita etiam dixerat virum esse à Deo creatum. *Masculum* (inquit ille) *& feminam creavit eos.* Et cap. 2. sicut de Evæ formatione differit, dicens illam esse educatam de costa Adæ, sic etiam de Adæ productione tractat, docens illum de limo terræ fuisse formatum. Ne igitur Adam bis productus esse dicatur, oportebit juxta Cajetani argumentationem, dicere illam Adæ productionem esse parabolice intelligendam. Nos tamen hos, & plures alios similes nodos facile dissolvimus, attendentes ad sacre scripturæ morem, quæ sæpe ad ea, quæ jam semel sub compendio dixerat, redit ut aperius, & fusius illa narret. Fateamur quidem Evam sexto die à Deo fuisse creatam sicut Adam. Sed utriusque formationem, hoc est, viri, & mulieris, cum varia fuisset, Moses illo primo capite non expresserat, ideo iterum 2. cap. sigillatim utriusque sexus productionem dicere decrevit. Non igitur bis productam mulierem dicit Moses, quamvis verba illius juxta litteram sonent accipiantur: sed quæ semel obstricta ab illo dicta fuerant, iterum eadem repetit, ut aperius, & plenius illa referantur. Hanc autem esse veram, & germanam illius litteræ expositionem confirmo testimonio beati Augustini, qui lib. 6. super Genes. cap. 2. ita inquit: "Jam ergo de limo formatus, erat, & illi jam saporato mulier ex latere jam facta, erat, sed hoc tunc commemoratum non erat, quod nunc recapitulando commemoratum est. Neque enim, sexto die factus est masculus, & accessu temporis postea facta femina: sed fecit eum, inquit, masculum, & feminam fecit eos, & benedixit eos. Quomodo ergo jam homine in paradiso constituto, mulier ei facta est? An & hoc prætermisum scriptura recoluit? Nam, sexto illo die etiam paradysus plantatus est, & ibi homo collocatus est, & saporatus est, ut Eva formaretur, & ea formata evigilavit, eique nomen imposuit. Sed hæc nisi per temporales moras fieri non possent. Non itaque ita facta sunt, sicut creata sunt omnia simul." Hæcenus Augustinus. Ex his igitur omnibus clarissime patet, quam vana, & stultitia sint argumenta, quæ Cajetanum moverunt, ut contra omnes catholicos doctores sentiens in hunc pestiferum incidere errorem. Et certe prudentius ille egisset, si suam fateretur ignorantiam, dicens se nescire talibus argumentationibus respondere, quam propter illa contra omnium concordem sententiam præsumere.

DE hac re unam tantummodo inveniri hæresim quæ docet matrimonium legitime contractum, & perfectum consummationem posse dissolvi propter conjugis adulterium non solum quantum ad thori separationem: Ita ut is qui in matrimonio fuit liber à culpa consummati & perpetrati adulterii, possit alterum conjugem adulteterium profus dimittere, & cum alio verum, & legitimum matrimonium contrahere, & illi absque peccato

copulari. Sed de hac hæresi nihil hoc loco dicere statur, propterea quod inferius in titulo de Nuptiis commodior, & apertior erit locus, in quo omnes hæreses quæ huic sacramento adversantur, oppugnate decrevi. Ad illum ergo locum mitto lectorem.

ANGELUS.

Circa Angelorum materiam unum præcise errorem apud eos, quos evolvi auctores, invenio, qui asserit Angelos non esse creatos à Deo, sive bonos, sive malos. Hujus erroris primus auctor ex eis qui Christum semel professi sunt in baptismo (nam adversus hos solus arma sumpimus) fuit Hermannus Rissvic. Hic (ut refert Bernardus de Lutemburgo in suo catalogo hæreticorum) homo Baratus, sive (ut vulgari vocabulo utar) Hollandinus fuit, qui in multos errores lapsus est: tandem cum poenitentia duceretur, & palinoodium cantaret, misericordiam cum aliqua justitia consecutus est, perpetuo carceri damnatus, anno Domini millesimo quingentesimo secundo. Verum cum postmodum carceres evasisset, in priorem dementia relapsus est, & multa etiam pejora quam prius effudit. Propter quod iterum captus anno Domini millesimo quingentesimo duodecimo, per Inquisitores praviatis hæretice damnatus est, & curiæ seculari traditus, & ejus mandato combustus est. Ex his erroribus in quos Hermannus iste prolapsus est, hic est unus quo asserit Angelos sive bonos sive malos à Deo non esse creatos, quia (ut inquit) nusquam hoc scriptura asserit. Hic manifestus est error: quoniam de Angelo malo clare dicitur in libro Job, cap. 4. *Ecce Behemoth, quem feci tecum.* A nomine Behemoth (ut Hieronymo, & Gregorio placet) nullus alius intelligitur quam dæmon. Et in eodem libro de eodem dicitur: *Ipsè est principium viarum Dei.* Quod exponens Beatus Gregorius, ait: "Quid enim visus Dei nisi ejus actiones accipimus, de quibus per Prophetam dicit, cap. 55. *Non enim sunt visæ meæ sicut vis vestræ.* Et principium viarum Dei Behemoth dicitur, quia nimirum cum cuncta creans ageret, hunc primum condidit, quem reliquis Angelis eminentiorem fecit." Hæc ille. Et apud Ezechielem Prophetam, cap. 31. sub nomine Asur Regis de eodem dæmone dicitur: *Omne lignum paradysus non est assimilatum illi, & pulchritudine ejus, quam speciosum fecit eum in multis condensisque frondibus.* Qui in multis condensisque frondibus speciosus esse factus describitur, quia multis superiorem spirituum legionibus superior creatus est. Præterea de omnibus Angelis dicitur: (Psal. 103.) *Qui facit Angelos suos spiritus.* Per hæc enim Prophetæ verba, Beatus Paulus in ea quæ est ad Heb. epistola, cap. 1, ostendit Christum Dei Filium esse Angelis superiorem, quod scilicet Deus Angelos fecerit, Christus autem factus non sit. Sic enim ait. Et ad Angelos quidem dicit: *Qui facit Angelos suos spiritus, & ministros suos flammam ignis.* Ad filium autem: *Thronus tuus Deus in sæculum sæculi.* Quæ verba exponens Theophylactus: "Angeli (inquit) creati sunt, & ad eos illud, refertur, qui facit. Filius vero nequaquam creatus est, nec de eo illud, qui facit, est dictum: quia potius Rex ille, & Dominus, & Deus est, quod plane thronus ille testificat, qui principatus est, & imperii argumentum." Hæc Theophylactus. Accedit ad hæc quod dicitur apud Jannem, cap. 1. *Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil.* Aut ergo Angeli

los

imaginem suam: ad imaginem Dei creavit illum; masculum & feminam creavit eos. Ecce vides sexus distinctionem, masculum videlicet & feminam. At hæc sexus diversitas in corpore sita est, non in anima: quo fit, ut tunc sit corpus formatum, cum sexus distinctio exprimitur. Quod autem prius sit corpus formatum deinde anima creata, verba quæ in secundo cap. narrantur, satis aperte ostendunt. Hæc enim referunt: *Formavit igitur dominus Deus hominem de limo terræ, & inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ: & factus est homo in animam viventem.* Cum dixit hominem formatum de limo terræ, corpus hominis expressit quoniam anima non est facta de limo terræ, sed corpus, dicens: *Inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ, animam declaravit: quoniam hæc (ut in præfata hæresi docuimus) est spiraculum vitæ, quod Deus inspiravit in faciem Adæ.* Cum ergo consistet ex ipsius litteræ decursu, prius fuisse hominem formatum de limo terræ, & postea in faciem illius Deum inspirasse spiraculum vitæ, convincitur inde, corpus fuisse prius plasmatum, & deinde animam fuisse à Deo creatam. Hanc eandem sententiam confirmat beatus Hieronymus in præfata epistola ad Pammachium, sic inquit: „Si fuit anima antequam Adam in paradyso formaretur, in quolibet statu & ordine & vixit & egit aliquid (neque enim possumus incorporalem, & æternam in modum glirium immobilem torpentem, que sentire) necesse est ut aliqua causa præcesserit, cur quæ prius sine corpore fuit, postea circumdata sit corpore. Et si animæ est naturale, esse sine corpore: ergo contra naturam est esse in corpore. Si contra naturam esse in corpore: ergo resurrectio corporis contra naturam erit. Sed non fiet resurrectio contra naturam: ergo juxta sententiam vestram, corpus quod contra naturam est refurgens, animam non habebit.“ Hæc Hieronymus, qui non solum quæ diximus asserit, sed argumentis pluribus nostram, hoc est catholicam sententiam confirmat. Denique Leo Papa hujus nominis primus de hac sententiam protulit. Nam in quadam epistola ad Astorgensem Episcopum, quæ est in ordine 71. in qua errores Priscillianistarum damnat, postquam decimo loco recensuit quendam illorum errorem quo dicunt animas hominum prius in cælo fuisse, & inde propter sua peccata fuisse delapsas, & humanis corporibus insertas, hæc verba subnectit: „Quam impietatis fabulam, ex multorum sibi erroribus texerunt: sed omnes eos catholica fides, à corpore suæ unitatis abscidit, constantem prædicans, atque veraciter, quod animæ hominum priusquam fuis, inspirarentur corporibus, non fuere: nec ab ullo incorporantur, nisi ab opifice Deo, qui & ipsarum est creator, & corporum.“ Hæc Leo Papa, vir quidem sanctus juxta ac doctus. Et de hac re pro illius qualitate satis me dixisse arbitror. Ad versus hanc hæresim nullum alium scriptorem reperi præter B. Hieronymum in ea epistola quam supra citavimus: quo loco non plura adversus illum dicit, quam pauca quæ illa proxime præfati sumus.

Quartus error astruit animam esse aut Dei substantiam, aut ex Dei substantia. Hoc monstrum inventum est quorundam hæreticorum qui Gnostici sunt appellati, vocabulo à scientia, quam jactabant, confecto. Horum principibus alii alium tradunt. Philaster siquidem asserit eos à Nicolao diacono, de quo in Actis Apostolicis fit mentio, duxisse originem. Irenæus autem in lib. 1. adversus hæreses cap. 24. eorum auctorem fuisse Carpocratam asserit: de quo postea dicemus. Irenæo magis crederem,

eo quod doctior, diligentior, atque vicinior illis temporibus fuerit. Hunc eundem errorem postea suscitavit Manichæi, quorum dux fuit Manes quidam; juxta nomen suum insanians, nam *maneah* Græcis insanire significat. Quare discipuli ejus in Græcia (ut ait August.) nomen insanæ, quasi doctores, & eo ipso mendaciores, vitantes, geminatam, Manichæum, quasi manna fundentem, pro Manichæo, id est infano appellaverunt. Hic igitur Manes natione Persa; vita & moribus barbarus fuit, tam acer ingenio, ut insanire, vel dæmone adimpleri videretur, atque instinctu dæmonis ageratus invisam & exserabilem omnibus hæresim docuit. Christum se esse mentitus est, ipsum etiam paraclætum se esse aliquando dicebat. Elatus itaque hæc insaniam, ad similitudinem Christi. 12. discipulos eligens ad prædicandum mittebat dogmata stulta & impia, à diversis hæreticis, qui jam prius extincti fuerant, mutuata, feminavit, & nostro orbi Persica venena propinavit. Ex hoc ergo Manete, Manichæorum hæresis orta est, tempore Probi Imperatoris, & Felicis Papæ: quæ hæresis valde Ecclesiam infestavit, & longo tempore durans plures provincias infecit. Ab his enim numerosa hæreticorum colluvies progreditur. Multi namque hæretici sub hac hæresi militarunt, quamvis aliis nominibus appellati sunt. Ad Manichæos siquidem pertinent Audiani, ab Audeo Syro sic dicti, de quo agitur memoria lib. 7. hist. tripartitæ, cap. 11. Apocritæ, Brachitæ, Dicaritæ, Tafcodrogitæ, Telsalitæ, Teraditæ, de quibus omnibus fit mentio. C. de hæreticis & Manichæis. Alii etiam plures viri aliqui docti, ut Faustus, Felix, contra quos diversas habuit beatus Augustinus disputationes, diversisque scripsit tractatus. Hi ergo Manichæi convenerunt in unum cum Gnosticis adversus dominum, & adversus fidem, quam ille per Apostolos & Prophetas nos docuit: dicentes animam hominis esse Dei substantiam. Contra hunc errorem est primo illud, quod paulo ante pertractavimus ex lib. Genesis: *Formavit Deus hominem de limo terræ, & inspiravit in eo spiraculum vitæ, quod spiraculum superius ostendimus esse animam ipsam, per id quod subditur: Et factus est homo in animam viventem.* Si anima ergo est illud spiraculum quod spiravit Deus in faciem Adæ, sequitur eam non esse de Dei substantia, quemadmodum status ex ore hominis prodiens non est de substantia hominis, sed ex aere circumfusio. Sic ergo nos possumus non de nostra natura qua homines sumus, sed de isto aere circumfusio, quem inspirando & respicando trahimus & expellimus, statum facere cum sufflatis: ita omnipotens Deus, non de sua natura, neque de subjacenti materia, sed etiam de nihilo potuit facere statum, quem corpori hominis inferendo, inspirasse vel insufflasse convenientissime dicitur est. Quod si forte ex hoc contendatur animam esse æqualem cum Dei sapientia, de qua dicitur: (*Ecl. 24.*) *Ego ex ore altissimi prodii*, huic objectioni respondemus, quod non dicitur sapientiam ore Dei efflatam fuisse: sed ex ore ejus prodisse. Deinde non omnia quæ ex Dei ore procedunt, oportet ea æqualia esse. Nam in Apocalypsi cap. 3. legitur dominum dicentem cuidam: *Utinam frigidus aut calidus esses: sed quia tepidus es, & nec frigidus nec calidus, incipiam te vomere ex ore meo.* Præterea si animam Deus ex sua substantia fecisset, itque anima ejusdem substantiæ cujus est Deus, necessarium est ut eandem habeat proprietates quas Deus: quemadmodum Pater, & Filius, videlicet Joannes & Petrus, quoniam ejusdem sunt substantiæ, in eademque sunt specie, eandem etiam habent pro-

proprietates, præcipue eas quæ naturaliter adfunt, & minime separari possunt: ut gratia, exempli, si unus rationalis, & alter: si unus irrationalis, & alter: si unus mortalis, & alter. At multæ sunt proprietates quas Deo necessario tribuimus, quæ animæ nullo pacto convenire possunt. Deus enim est omnipotens, anima autem nostra non solum non potest omnia, verum paucissima sunt quæ potest. Deus est immutabilis, juxta illud: (*Mal. 3.*) *Ego Deus, & non mutor.* Et alibi: (*Jac. 1.*) *Apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio.* In anima autem nostra quot sunt bone Deus mutationes? Modo hilaris, modo tristis, modo iracunda, modo mansueta: aliquando idem non vult: modo aliquid amat, postmodum illud idem odio prosequitur: nunc vitis dedita, nunc post hæc omnia audiamus quid Ecclesia in hac re definit, quoniam juxta superius dicta, Ecclesiæ definitioni velut divino oraculo obediendum est, Concilium siquidem Braccaren. primum cap. 5. suorum decretorum sic definit: „Si quis animas humanas vel Angelos ex Dei, credit substantia extitisse, sicut Manichæus & Priscillianus dixerunt, anathema sit.“ Ne ergo cum Manichæis & Priscillianistis anathemati aliquis subjaceat, Ecclesiæ obediatur oportet, dicenti animas à Deo creatas esse non ex Dei substantia, aut ex subjacenti materia, sed ex nihilo. Et Leo primus hujus nominis Pontifex epistola septuagesimapræima cap. 5. sic ait: „Quinto autem capitulo refertur, quod animam hominis divinæ asserant esse substantiæ, nec à natura conditoris sui conditionis, nostræ distare naturam. Quam impietatem ex philosophorum quorundam & Manichæorum opinionibus manentem, catholica fides damnat, sciens nullam tam sublimem tamque præcipuam esse facturam, cui Deus ipse natura sit.“ Hæc Leo Papa. Et multa alia ad hanc rem pertinentia eo loco dicit, quo de Priscillianistarum erroribus tractat.

Quintus error est qui docet animas non creati à Deo. Hic autem error adhuc divisus est, sicut solemne est hæreticis nusquam tenere unitatem. Quidam enim dicunt animas factas esse ab Angelis, factasque ex igne & spiritu. Hujus erroris auctores fuerunt Seleucus, & Hermias Galatæ, ut ait Philaster, à quibus Messalianorum hæresis orta est, ut dicitur in 7. lib. hist. tripartitæ, cap. 11. Alii autem dicunt animam filii fieri ab anima patris, quemadmodum corpus ex corpore. Hujus erroris auctor extitit Tertulianus, ut ait beatus Augustinus in lib. de hæresibus ad quod vult Deum cap. 89. Quis autem is fuerit qualisque ejus doctrina cum ex aliis, tum etiam ex lib. illustrium virorum beati Hieronymi plenius dicere poterit. Hujus sententia est, animam hominis esse corpoream, quamvis immortalem & ex anima patris velut corpus ex corpore generari. Hunc errorem docuit Apollinaris quidam Alexandrinus, de quo fit mentio in 5. lib. historiarum tripartitæ cap. 44. Hunc eundem errorem tenent Luciferiani, à Lucifero quodam Caralitano Episcopo eorum principe sic nominati, de quo in 10. lib. historiarum Ecclesiasticarum per Rufinum addit fit mentio, nec tamen iste error illic ei tribuitur. Verum Guido Carmelita dicit hunc errorem esse Luciferianorum: nescio tamen quos auctores

in hac parte secutus sit: quoniam beatus Augustinus in lib. de hæresibus ad Quodvultdeum cap. 81. de eis disserens, dubius est in primis an sit hæc eorum assertio. Deinde etiam dubitat, an dabo quod eam tenuerint, propter illam censendi essent hæretici. Et de Tertuliano loquens loco proxime citato, cumque errorem hunc illi tribuat, dicit tamen non propter asseritionem hanc esse clamatum hæreticum, sed quia ad Cataphrygarum sectam accedens, secundas nuptias velut adulteria dampnaverit. Nam idem beatus pater Augustinus sæpissime anceps est & dubius quid de animæ origine sentiendum sit. Credit enim (ut ipsemet fateatur in epist. de hac re ad Hieronymum per Orosium Presbyterum missa, & in epist. ad Optatum) animas à Deo creati, & non ex traduce velut corpus generari: an autem ad hoc credendum fides catholica nos cogat, ipse dubitat: quoniam (ut ait) nullus est sacræ scripturæ apertus locus qui hoc convincat. Si enim quis adferat illud Psalm. 32: *Qui fingit spiritum hominis in ipso, & illud: Qui finxit sigillatim corda eorum*: his duobus testimoniiis responderi potest, quod fingere dicitur eum, qui ex præexistenti materia aliquid facit: sic solemus appellare figulos eos artifices qui ex massa terrea vasa conficiant, ac proinde quamvis ex illis auctoritatibus convincatur hæresis, dicens animas non creati à Deo, sed ab Angelis, ut dixerunt Seleucus & Hermias: non tamen convincitur eas à Deo produci ex nihilo, quoniam fingere id non sonat. Magis siquidem est creare quam fingere, & tamen non semper creare in sacris litteris sumitur pro eo quod est producere ex nihilo: quod vel ex eo loco Psalmi 32. patere potest, ubi dicitur: *Cor mundum creavit me Deus.* Nam ibidem creati petit anima, quæ jam existit. Et in alio loco dicit (*Psal. 30.*) *Emittit spiritum tuum, & creabuntur.* Si ergo jam existens creatur, per novæ justitiæ receptionem: quid prohibet ut jam existens fingi dicatur, eo quod aliquid novum acquisierit? Quod autem in Ecclesiast. cap. 12. legitur: *Et revertetur pulvis in terram suam, sicut erat, & spiritus revertetur ad dominum suum qui dedit illum*, hic locus etiam manifestissimè convincit animam producti à Deo, sed quod anima ab eodem ex nihilo producat, non ostendit, imo (ut Augustinus ait) facile huic objectioni respondetur, corpus in terram de qua factum est primum hominis corpus, reverti, sed spiritum ad Deum à quo facta est prima hominis anima. Dicent enim si qui hunc tutantur errorem, quod sicut nostrum corpus quamvis ex illo primo corpore propagatum sit, eo tamen redit unde ipsum primum corpus effectum est: sic anima nostra quamvis ex prima anima propagata, non nihilum quia immortalis est, sed ad Deum redit, à quo prima anima facta fuerat. Unde August. in epist. ad Hieronymum superius memorata de hac sententia loquens, sic ait: „Nolo mihi dicatur pro hac sententia debere accipi quod scriptum est: *Qui finxit spiritum hominis in ipso, & Qui finxit sigillatim corda eorum*, Alii quid forsissimum atque invictissimum requirendum est, quod nos non cogat Deum credere ullarum animarum sine culpa aliqua damnarorem. Et parum infra. Nec illud quod in Ecclesiaste scriptum est: *Tunc convertetur in terram pulvis sicut fuit, & spiritus revertetur ad dominum qui dedit illum*: istam confirmat sententiam, quam volumus esse nostram.“ Hæc August. Et in epistola ad Optatum de origine animarum sic ait: „Sed ubi res naturaliter obscura nostrum modulum vincit, & aperte divina scriptura non subvenit; temerehinc aliquid definire humana conjectura præsumit. Secundum vias au-

lōs esse factos à Deo concedat, aut ipsos esse nihil fateatur, oportet. Ex manifesta igitur scripturæ ignorantia provenit dicere non posse colligi ex scriptura, Angelos esse factos à Deo. Denique contra hanc hæresim est expressa Ecclesiæ definitio. Nam Concilium Lateranense sub Innocentio tertio celebratum, talem protulit definitionem. „ Unum universum principium, creator omnium visibilium, & invisibilium, spiritualium, & corporalium, qui in sua omnipotenti virtute simul ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam spirituales, & corporales, angelicam videlicet, & mundanam. “ Hæc Concilium Lateranense, quæ verba habentur in volumine Decretalium, titulo de Summa Trinitate, & Fide Catholica, capite Firmiter.

ANIMÆ

Inter illa quæ in hac luce sub cælo nobis incognita sunt, & magis abstrusa, anima nostra est, adeo ut vere propter illam dicebat Beatus Bernardus: „ Ex me ipso cognosco quod Deus incomprehensibilis est, quia meipsum non comprehendo. “ Cui dicto Bernardi quodammodo assentire videtur illud Regii Prophetæ: (Psal. 138.) *Mirabilis facta est scientia tua ex me. Miratur quidem Propheta Dei sapientiam quam magna sit, ex se ipso. Ex hoc enim quod seipsum homo non cognoscit, qui tamen se credit aliquid scire, justum est ut miretur scientiam illius qui omnia novit, & nihil absconditum est ab oculis ejus. Ex hoc ergo tam obtuso intellectum animæ circa seipsum cognoscendam, evenit ut plures de ejus substantia, ejusque qualitatibus orti sint errores. Omisso eos quos Philosophi gentiles amplectari sunt: non enim contra eos nunc agimus, sed contra eos qui christianam Philosophiam, doctrinamque Evangelicam fecerari se factant. Qui errores non juxta ordinem temporum quibus orti sunt, sed prout materia ipsa juxta ordinem doctrinæ exigit, describentur. Primus ergo error est, qui negat animam rationalem esse formam corporis humani, non absolutam, sed in quantum rationalis est. Concedit quidem animam rationalem esse formam corporis, non tamen sub hac ratione qua rationalis est, quia per hanc rationem non potest informare corpus. Hujus erroris patronus esse dicitur quidam Petrus Joannis, qui multos errores abbatris Joachim (de quo postea dicemus) fuscitavit tempore Clementis Papæ hujus nominis quinti. Ad istum errorem oppugnandum, quoniam de te in universum theologica est sermo, ne in ambiguo laboremus, id primum scire oportet, quid sit forma. Forma est quæ dat esse rei, quæ scilicet adveniens materiæ, dat esse ipsi substantiæ, & juxta quam fit specierum differentia, quoniam materia una est, eademque specie in omnibus substantiis corporis. Quod ergo una res ab alia differat specie, varietas formæ est in causa, quoniam ab illa præcipue res capit esse, perfectioque ipsius juxta illam pensatur. Secundum hanc ergo formæ assignatam rationem manifestus est error, negare animam rationalem esse formam corporis humani etiam in quantum rationalis est. Ex eo namque sequitur hominem ipsum minime rationalem esse, quod est hæreticum. Nam quod homo rationalis sit, aut habet à forma, aut à materiæ: non enim aliunde illi advenire potest, cum esse rationalem non accidentaliter illi adsit, sed essentialiter. Partes autem essentielles nullas alias habet præter materiæ, & formam. A materiæ certum est non oriri quod homo rationalis sit,*

cum hac ratione omnes substantias quæ similem habent cum homine materiæ, oporteret esse rationales. Provenit ergo à forma sua quod homo rationalis sit. Nam illa est (juxta definitionem datam) à qua res suam habet perfectionem. At juxta Petri Joannis dictum anima in quantum rationalis est, non est forma corporis, ergo ab illa homo non habet quod sit rationalis, quia sub illa ratione (ut inquit) non est forma. A nulla ergo sua parte essentiali habet quod sit rationalis, postquam nec à materiæ, nec à forma, non esset ergo simpliciter, juxta dictum illius, homo censendus rationalis. Rursus: Si anima in quantum rationalis est, non est forma corporis humani, ergo nec pars aliqua essentialis hominis; quoniam cum non sit materia, non est aliquid quæ esse possit. Quod si sub hac ratione pars hominis non est, erit ergo ab homine necessario separandum quicquid perfectionis sub hac occasione illi tribui solet, quoniam ab exteris non capit perfectionem suam. Propter hanc enim causam homo imago Dei dicitur, quia imaginem in anima impressam esse ab omnibus conceditur hac sola ratione, qua rationalis est. Non esset ergo homo imago Dei dicendus. Non esset etiam dicendus liber, quoniam sublato ab homine eo quod rationale dicitur, etiam oportet separare ab eo id quod est liberum, quoniam libertas sine ratione esse nequit. Quod si libertatem ab homine tollas, nulla est via per quam mereri, aut demereri possit: quoniam id quod liberum non est, nunquam à Deo impunitur, sive ad pœnam, sive ad gloriam. Erit ergo necessario concedendum animam rationalem etiam in quantum rationalis est, esse formam corporis humani. Hic error damnatus est in Concilio Viennensi sub Clemente V. Cujus Concilii definitio ponitur in lib. epist. Clementinarum tit. de Summ. Trinit. & Fide Cathol. cap. Unico, sub his verbis: „ Porro doctrinam omnem, seu positionem temere asserentem, aut vententem in dubium quod substantia animæ rationalis, seu intellectivæ, vere, ac per se humani corporis non sit forma, velut erroneam, ac veritati catholice fidei inimicam, prædicto sacro approbante Concilio reprobamus, definiens, ut cunctis nota sit fidei sinceræ veritas, ac præcludatur universis erroribus aditus, ne subintrent, quod quisquis deinceps asserere, defendere, seu tenere pertinaciter præsumperit, quod anima rationalis, seu intellectiva non sit forma corporis humani per se essentialiter, tamquam hæreticus sit censendus. “ Hucusque Concilium Viennense.

Secundus error (si modo error dici meretur) est, docens spiraculum quod Deus spiravit in Adam, esse ipsam animam. Hæc assertio recitatur à Philastro inter hæreses, nullo tamen nominato illius assertionis auctore. Tamen salva ejus reverentia, non video cur hanc assertionem hæresis nota signaverit. Primo quidem reperio hanc esse doctrinam plurium vere catholicorum doctorum asserentium spiraculum illud quod spiravit in faciem hominis, esse animam hominis, quam tunc aut insufflando creavit, aut creando corpori infudit. Unde Chrysolomus homil. 11. super Genesim ait: „ Et ut doceat nos quod formatum illum de terra misericordia domini, & rationalem animæ essentiam habere voluerit, per quam animal hoc absolutum & perfectum fieret: *Inspiravit*, inquit, *in faciem ejus spiraculum vite*. Vitalem dicere vult operandi efficaciam, ut qui de terra formatus est, spiraculum datum esse, & hoc substantiam animæ constitutam. Unde subdit: *Et factus est homo in animam viventem*.

111111

tem. “ Hæc Chrysolomus. Hoc etiam expressius dicit Eucherius, qui lib. 1. super Genesim sic ait: „ Ideo dicta est spiraculum vite, quia & iste aer plerumque dicitur spiritus: sed tamen spiritus vitæ non dicitur, quia caret vita. Queritur autem utrum Deus animam insufflando fecit: an eam quam fecerat, corpori dando potius insufflavit? Utrumque enim puto esse, nec habere aliquid quæstionis, quomodo sive insufflando fecerit animam, sive creando donaverit, nec de aliquo statu suo, nec de seipso, sed ex nihilo aut sufflando creavit, aut creando corpori insufflavit, non quia illud spiraculum conversum est in animam viventem, sed operatum est animam viventem. “ Hucusque Eucherius. Hoc idem dicunt Hugo Cardinalis, & Nicolaus Lyranus in suis expositionibus super Genesim: quorum dicta nolui hic inferere, quia horum libri passim habentur: hi tamen omnes viri catholici sunt. Jam opus est ut respondeamus his quæ pro se Philaster adducit. Primo enim ait inspiracionem esse divini spiritus quamdam gratiam, ac propere dicit spiraculum illud esse gratiam datam animæ Adæ post ejus creationem, quemadmodum (ut ait) Apostolis post resurrectionem insufflans, (Joann. 20.) dixit: *Accipite non animam, sed Spiritum Sanctum*. Deinde adducit ex scriptura, nomine spiritus gratiam Dei designari, ut in primo Regum cap. 16. legitur de Saul quod recessit ab eo spiritus Domini, & immundus spiritus fatigabat eum. Et quod alibi legitur (Sap. 1.) in malignam animam non intrare spiritum sapientiæ. Certe hæc omnia parum urgent, & in æquivoquo laborat. Ex ignorantia siquidem multiplicis significationis hujus nominis spiritus procedit. Aliquando enim aer in scriptura vocatur spiritus, ut ibi: (Psal. 10.) *Spiritus procellarum pars calicis eorum*. Et alibi: (Psal. 106.) *Dixit & stetit spiritus procellarum*. Eriterum in tertio Regum cap. 19. *Ecce Dominus transit, & spiritus grandis & fortis subvertens montes, & conterens petras ante Dominum, non in spiritu Dominus*. Aliquando etiam omnis anima, sive ea rationalis sit, sive irrationalis, vocatur spiritus, ut in Genesi legitur: (Joan. 19.) *Mortua est omnis caro qua habebat in se spiritum vite*. Aliquando sola anima rationalis vocatur spiritus. Sic enim de Christo legitur: (Joan. 10.) *Inclinato capite emisit spiritum*, id est, animam quam ipse propria potestate emisit, sicut prius dixerat: (Joan. 2.) *Potestatem habeo ponendi animam meam, & iterum sumendi eam*. Aliquando etiam sumitur spiritus pro tertia persona divina. Hoc autem rarissime invenitur, ut absolute nomen spiritus pro Deo sumatur, nisi cum quadam contractione, ut puta dicendo, spiritus Domini, aut Spiritus Sanctus. Adæ ergo datum est spiraculum vitæ, id est, anima, quod manifeste convincitur per id quod subiungitur, & factus est homo in animam viventem. Per hoc enim homo factus est animal vivens, quod Deus spiravit in faciem ejus spiraculum vitæ. In Apostolis autem, cum insufflavit & dicit *Accipite Spiritum Sanctum*: non addit scriptura, & facti sunt in animas viventes, sicut de Adam dixerat. Ideo statum ille non ad vitæ naturalis donationem referendus est, quemadmodum cum spirat in faciem Adæ, sed ad vitæ spiritualis, hoc est gratiæ cuiusdam largitionem. Magnum est ergo discrimen inter eum statum quo spirat Deus in faciem Adæ, & eum quo in Apostolos spiravit: quoniam hic ad spiritalem quamdam vitam, ille vero ad vitam naturalem, quæ per animam sit, referendus est: quod ex beati Pauli verbis (1. Cor. 15.) aperte conicere licet, qui ait: *Factus est primus homo in animam viventem, novissimus*.

Tom. I.

animam autem Adam in spiritu vivificantem. Tbi enim Paulus discrimen ponit inter primum & secundum Adam, scilicet Christum. Quod si spiraculum illud quo primus homo factus est in animam viventem, esset quodam spiritualis gratia, esset etiam primus homo factus in spiritum vivificantem: atque ita non esset tale inter eos quale Paulus assignat discrimen. Si autem adhuc contendat per hoc quod scriptura asserere videtur hominem integre formatum antequam inspirasset in faciem ejus Deus: ergo ante spiraculum illud oportet quod homo habeat animam, eo quod homo sine anima esse nequit. Sic enim scriptura ait: (Genes. 1.) *Formavit Deus hominem de limo terræ, ecce hominem jam formatum: & continuo subditur. Et inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ*. Ex quo videtur aliud esse spiraculum, aliud autem animam. Quibus respondemus concedentes hominem sine anima esse non posse: his tamen non obstantibus, quotidiani quadam lege sermonis dici solet, talis homo est in gloria, cum tamen sola anima ibi nunc quiescat: hoc aut illo loco homo ille sepulchrum est, cum tamen hoc ad solum corpus referri possit. Nec istum modum loquendi abhorrent sacre literæ. Nam animam sæpe inferiore hominem vocant, corpus vero exteriorem, tamquam duo sint homines, cum simul utrumque unus sit homo. Ex hoc igitur negotio argumentum sumere licet, non esse facile de hæresi pronuntiandum, etiam si testimonium adit alicujus viri quantumlibet docti. Nam beatus Augustinus in prologo sui lib. de hæresibus, ad Quodvultdeum, testatur hunc Philastrum multas asseriones inter hæreses annu-merasse, quæ minime hæreses censenda sunt. Et quantum ad hanc asserionem spectat, in lib. 13. de Civitate Dei, cap. 24. irridet eos qui credunt spiraculum quod spiravit Deus in faciem Adæ, esse quamdam gratiam animæ Adæ collatam, & non potius ipsam animam.

Tertia de hac re hæresis est quæ docet hominis animam esse prius formatam quam corpus. Hunc errorem beatus Hieronymus tribuit Joanni Episcopo Hierosolimitano in quadam epistola quam scripsit ad Pamphacium adversus errores præfati Joannis. In eundem errorem lapsus est Philaster Brixiensis, qui tam firmiter illi adhaesit, ut in suo libello de hæresi, dicat esse hæresim, asserere prius esse corpus Adæ formatum, deinde animam creatam & illi insertam. Et hanc suam sententiam Philaster persuadere conatur per id quod in lib. Genesios cap. 1. dicitur. *Et creavit Deus hominem ad imaginem suam*. Quia enim juxta animam homo est imago Dei, & non juxta corpus, putavit Philaster tunc de animæ creatione solum agi. Cum autem in 2. cap. ejusdem lib. dicitur: *Formavit igitur dominus Deus hominem de limo terræ, tunc dicit de sola corporis formatione Mosen loqui*. Et hac ratione motus censet fide tenendum esse, prius animam creatam esse, & corpus deinde plasmatum. Ex præva ergo scripturæ intelligentia hæc hæresis, sicut alix, ortitur. Non enim intellexit bonus ille homo, quod utroque illo loco scriptura loquitur de totius hominis formatione: & scripturæ sacre morem esse, aliqua per anticipacionem semel sub compendio dicere, & postea ad illa longius asserenda redire. Dixerat enim prius hominem esse à Deo ad sui imaginem creatum, sed unde factus fuerat, an ex nihilo, non dixerat. Ideo 2. cap. iterum hominis formationem repetit, ut largius & expressius de ea loquatur. Nam quod 1. cap. non de solius corporis, sed de totius hominis formatione fiat sermo, ipse verborum ordo satis aperte indicat. Sic enim ait: *Et creavit Deus hominem ad*

R

ima-

tem quo proprias habere incipiunt, novos homines dicimus nasci, sive anima, sive corpore. Ar vero secundum originale peccatum veteres nascuntur, ideo baptizantur renouantur. Aliquid ergo certum de animæ origine nondum in scripturis sanctis reperi. Nam hi qui novas sine ulla propagine asserunt animas fieri, inter testimonia quibus id niuntur ostendere, ponunt etiam illa duo quæ paulo ante commemoravi: *Qui fingit spiritum hominis in ipso, & Qui fingit sigillatim corda eorum*, de quibus vides quemadmodum possit à resistentibus responderi. Hucufque August. Quamvis ergo Augustinus credat animas non fieri ex traduce, sed ex nihilo à Deo produci, ad hoc tamen credendum dicit nullam esse sacre scripturæ cogentem auctoritatem. Et B. Bucherius Lugdunensis Episcopus, qui Augustino centum annis & aliquanto amplius posterior fuit, lib. 1. super Genes. exponens illud: *Et edificavit Dominus Deus costam quam tulerat de Adam, in mulierem*, sic ait: *Queritur utrum femina de latere viri formata, ex ejus anima acceperit animam? Et utrum sicut caro nascentium ex carne, sic animæ ex animabus procreentur? An novæ semper creentur à Deo ex nihilo? Quæ questio in definiendo difficilis est, quia nihil est à sanctis viris, vel scripturarum auctoritate manifestius pronuntiatum. Hæc Bucherius. Cæterum beatus Thomas in sua summa contra Gentiles lib. 2. cap. 86. hanc materiam pertractans, dicit esse errorem animas ex propagine velut corpora derivari: post ejus erroris oppugnationem subnectit hunc fuisse Apollinaris errorem. Nec tamen à precedentibus sanctis viris aliqua ex parte recedit, nec aliquid certius de anima adfert. Nam quamvis beatus Thomas dicat esse errorem, non tamen dicit esse hæresim. Lata est differentia inter hæresim & errorem: quoniam etsi omnis hæresis sit error, non tamen vice versa oportet ut omnis error sit hæresis censendus, ut in principio hujus operis docuimus. Atque hoc ipsum sensisse videtur sanctus doctor cum appellavit errorem: quia adversus illum disputans, solum argumentationibus mere philosophicis agit, nullas scripturæ auctoritates adferens, quoniam contra Gentiles in illo operis libro agebat, non contra hæreticos. Hinc ergo colligere hoc unum valebimus, hanc assertionem Tertuliani & Apollinaris, si aliquis sit sacre scripturæ locus apertus, aut Ecclesie definitio cui repugnare ostendatur, esse hæresim censendam: si autem nullus scripturæ locus, aut Ecclesie definitio in hac parte reperitur cui repugnet, etsi non hæresis appellanda, dicitur tamen error: cum consistit ex physica ratiocinatione eam longissime à veritate distare. Ad quod persuadendam, post eas quas beatus Thomas adfert argumentationes loco proxime citato unam ex meo capite in medium producam, quæ maxime ad rem confirmandam facit. Si anima ex anima propagatur, ut corpus ex corpore, aliquod semen oportet à parentibus decidere in coitu unde anima formetur, sicut semen decidit ad corporis formationem: alioqui dicitur animam ex nihilo produci, & non ex propagine, si nihil à parentibus decisum est unde ipsa formetur. At cum sæpe eveniat, ut femina sine ulla conceptibus irrita permaneat, & coitus sine ulla prolis generatione frustrati succedant: querendum tunc est quid de animæ semine factum sit, an pereat, an maneat? Si illud perire asseris, animam oportebit etiam te dicere esse mortalem: quia impossibile est ut ejus causa & semen mortale est, ipsum immortale sit. Quod si illud perire negas, quia potius manere contendis: quare anima non generatur, cum semen*

illius decisum sit unde propaganda erat? Numquid dicendum erit sicut de corpore, ideo animam non generari, quia qualitates disponentes ad ejus generationem requirunt defuere: ita ut sicut ex nimia frigiditate mulieris quavis semine viri recepto non conceptivita etiam anima quantumvis ejus semine in ventre matris recepto, ob defectum alicujus similis qualitatis requisitæ non producat? Quo concessio erit necessario dicendum animæ substantiam ex aliquibus qualitatibus pendere, tam in generatione, quam in ejus conservatione, ita ut illis semini ejus adhibitis subsequatur animæ generatio: illis semotis anima nec generari nec subsistere queat. At cum qualitatibus illis aliquæ reperirentur contrariæ (quoniam alioqui nihil obstaret quominus semine deciso, ex semine ipso cui maxime animæ conveniunt, orientur, si nihil aliud esset illarum ortui repugnans) oporteret qualitates illas corruptioni esse subjectas, quibus corruptis necessario tum anima corrumpereperet. Atque ita oporteret animam fieri esse mortalem. Verum etsi hæc collectio maxime persuadeat, vehementerque urgeat, non tamen cogit ut ea oporteat dicere istorum assertionem esse hæreticam: quoniam in causa fidei efficaciores sunt auctoritates, quam quæcumque physice argumentationes, dicente Hieronymo in epistola ad Theophylum Alexandrinum: *„Fides pura & aperta confessio non querit strophas & argumenta verborum.„* Quod vero ait Tertullianus animam esse corpus, si ita intelligat, esse corpus, ut partes habeat, in partemque scindi possit, quarum una in uno sit loco, altera in altero: hoc manifeste convincitur esse hæreticum, per hoc quod sacre literæ docent animam esse spiritum. At quod spiritus est, corpus non est, nec esse potest. Dominus siquidem post resurrectionem discipulis apparetis, illisque existimantibus eum spiritum esse, dixit: *(Luc. 24.) Videte manus meas, & pedes, quia ego sum. Palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet sicut vos videtis habere.* Animam autem esse spiritum, pluribus scripturæ testimoniis comprobatur. Salomon enim in Ecclesiaste cap. 3. ait: *Quis novit si spiritus filiorum Adam ascendat sursum?* Et Dominus animam suam in morte commendans patri ait: *In manus tuas Domine commendo spiritum meum.* Et liberam promptamque voluntatem se habere ad passionem subeundam ostendens *(Luc. 23.) ait: Spiritus promptus est, caro autem infirma*, ubi nomine spiritus signavit animam. Et Paulus carnis & animæ pugnam describens, ait: *(Gal. 5.) Caro concupiscit adversus spiritum.* Anima ergo non potest esse corpus, cum sit spiritus. Sed opus est jam ut contra Messalianos aperta sacre scripturæ testimonia proferamus, quibus convincamus animam hominis non ab Angelis (ut illi dicunt) sed à Deo creatam fuisse. Primo illud est manifestum quod de creatione hominis Moses refert: Dominum dixisse: *Deus enim dixit: (Genes. 1.) Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram.* Et post pauca dicit Moyses: *Creavit itaque Deus hominem ad imaginem suam.* Forte dicent Messaliani quod per illud verbum, faciamus, Deus loquitur ad Angelos quos voluit esse participes creationis animarum. Sed hoc facile convincitur esse falsum: quia ad quorum imaginem factus est, illis dicit faciamus. Non est autem factus homo ad imaginem Angelorum, sed ad imaginem Dei: ergo non Angelis sed aliis personis divinis dicit Deus Pater: *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram.* Præterea, illud est manifestum quod postea in eodem libro de creatione hominis dicitur Moyses, ait: *Inspiravit* (inquit ille) *in faciem ejus spiraculum vitæ.* At spiraculum illud

fuit-

fuisse animam quam Deus corpori Adæ infuderat, jam supra hæresi secunda ex facris doctoribus ostendimus. Deinde plurima sunt sacre scripturæ testimonia quæ docent Deum esse omnium creatorem: ergo etiam animarum. Salomon ait: *(Sap. 1.) Creavit Deus ut essent omnia.* Et Paulus ad Hebr. cap. 13. ait: *Qui omnia creavit, Deus est.* Et viginti quatuor seniores in Apocalypsi Joannis cap. 4. adorantes Deum, dicunt: *Dignus es Domine Deus nosse accipere gloriam & honorem & virtutem, quia tu creasti omnia, & propter voluntatem tuam sunt & creata sunt.* Demum contra hanc hæresim sunt plures Ecclesie definitiones. Leo Papa in epistola ad Toribium Astoricensem Episcopum ait: *„Animæ hominum priusquam suis infirmitatibus corporibus, non fuere: nec ab ullo incorporantur nisi ab opifice Deo, qui & ipsarum est creator & corpus.„* Hæc ille. Symbolum Niceni Concilii ait: *„Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem, omnium visibilibus invisibilibusque factorem.„* Eadem sententia subscribit Constantinopolitanum Concilium. Eadem sententia apertius declaratur in Concilio Lateranensi sub Innocentio 3. celebratum quibus decretum quia jam supra in titulo de Angelo citavimus, ideo non est opus ut hic iterum repetatur.

Sexta hæresis est quæ asserit animas sceleratorum hominum post mortem converti in dæmones, & in quæcumque animalia bruta suis meritis congrua. Hanc hæresim recitat Philaster, nullo tamen illius nominato auctore. Et Guido carmelita longo satis tempore posterior in suo lib. de hæresibus, cap. 72. inter hæreses innominatas, quarum non est certus auctor, eam reconset. Verum de hoc Guidone valde miror, quod eam sine nomine posuerit, præcipue cum legerit (ut eredi par est) August. in lib. de hæresibus ad Quodvultdeum. Hic enim est cap. 78. istum errorem sine nomine auctoris scribat, seque Philastrum in illa parte: postea tamen eas recensens hæreses quæ nec à Philastro nec à Epiphiano commemorantur, cap. 86. de Tertuliano disserens, ait Tertulianum sensisse animas hominum pessimas, post mortem in dæmones verti. Et idem Guido cap. 63. de erroribus Tertuliani scribens, hunc errorem illi tribuit: quapropter miror qualiter postmodum inter innominatas hæreses eam locaverit, Tertulianus ergo sensit animas hominum, non omnes, ut Guido indifferenter illi tribuit, sed animas hominum pessimas post mortem converti in dæmones. An autem ipse dicat eas converti etiam in pecudes, Augustinus tacet, & mihi non est certum. Quod si neget, erit in hac sola parte hæc hæresis sine nominato patrono. Quid autem Tertulianum movere possit ut in hunc errorem laberetur, certe non video: nisi forte illud quod Dominus apud Joannem Judæis pessimis loquens, cap. 8. ait: *Vos ex patre diabolo estis.* Et de transmutatione in pecudes, qui eam tutantur, forte moveret ex illo quod Joannes Baptista ait: *(Math. 3.) Progenies viperarum, quis monstravit vos fugere à ventura ira?* Verum hæc parum movere debent virum vel mediocriter doctum: præcipue si consideraret non omnia sacre scripturæ verba sumenda esse juxta solam grammaticam nudam significationem. Sacra etenim scriptura plena est metaphoricis, aliisque figuratis locutionibus, in quibus propter aliquarum rerum inter se convenientiam, nomen unius pro nomine alterius ponitur: ut cum Christus vocatur leo, aut agnus: non quod utramque horum sit, immo cum neutrum eorum sit, utrumque tamen dicitur ex quadam similitudine, eo quod utriusque eorum aliquid simile

Tom. I.

habet. Sic etiam homines aliquando vocantur jumenta propter eorum mores quos jumentis similes habent. Progenies ergo viperarum vocantur Judæi à Joanne Baptista, eo quod sicut illæ devorantes matres suas nascuntur, similiter illi postquam patres, hoc est magistros & Prophetas occiderant, tunc penitentium agentes spiritualiter nascuntur. Ad hunc etiam modum accipiendum est quod dicitur: *(Joan. 8.) Vos ex patre diabolo estis: ut non juxta naturam esse diaboli filios intelligatur, sed juxta mores, in quibus filii parentes imitantur.* Nam cujus opera, quisque facit, ejus & filius vocatur. Quod ex eo manifeste convincitur, quod Judæis dicentibus patrem suum Abraham, Christus respondit: *Si filii Abrahæ estis, opera Abrahæ facite.* Ad hunc autem errorem revincendum vel illud testimonium satis est efficax, ubi Matth. 25. Christus hominibus parum misericordibus minatur se diciturum in die judicii: *Ita maledicti in ignem æternum, qui preparatus est diabolo & angelis ejus.* Ex quibus verbis ostenditur discernim esse inter animas malorum hominum, & dæmones. Item in lib. Sapientie cap. 11. dicitur: *Quomodo posset aliquid permanere, nisi tu voluisses? aut quod à te vocatum non est, conservaretur? Pars autem omnibus, quia tua sunt, qui amas animas, conservas.* At quomodo conservaret animas, si eas in dæmones aliquando veteretis? Nam id quod veritur in aliud, perire necesse est, ut in aliud vertatur. Quapropter ex eadem ratione oporteret fieri animam esse mortalem: quod tamen Tertulianus teste August. negat. Nam id quod in aliud convertitur, tunc corrumpitur, cum vertitur in aliud: ut vinum cum vertitur in acetum, aut aer cum convertitur in aquam, definit esse vinum, & definit esse aer. Si ergo anima in dæmonem convertitur aut in pecudem, necesse est, ut in hac versioe anima desinat esse, arque ideo erit mortalis, quod esse erroneum nos proxime ostendimus.

Septima hæresis est, quæ dicit animam hominis simul cum corpore in morte hominis corrupti. Et hæc in duas adhuc sectas partita est, quibusdam dicentibus eas cum corporibus simul interire, sed postmodum in resurrectione iterum cum corporibus suscitari. Hic error (ut ait Eusebius lib. 6. historie Ecclesiastice cap. 26.) exortus est in partibus Arabie. Sed hos hæreticos, quoniam nullum eorum Eusebius nominat auctorem, beatus Augustinus lib. de hæresibus, cap. 38. dicit, quod pessimos Arabicos scripserunt, nominantur. Hi disputatione Origenis præsentis, & eos alloquens, teste Eusebio, cito restiterunt. Alii autem dicunt animam sic in morte hominis cum corpore perire, ut nusquam postea redeat, quo facto videntur etiam hi negare resurrectionem. Verum de hoc alias inferius longius pertractabimus, cum de resurrectione agemus. Hic fuit error Saduceorum: quem errorem omissem, nisi alius illum postmodum suscitasset: quoniam solas illas hæreses pertractare decrevi, quæ post Christi adventum exorta sunt, non illas quæ ante Christi adventum extiterunt, prout beatus Pater Augustinus in suo libro de hæresibus etiam fecit, Hermannus igitur Kifschius Hollandinus, de quo jam supra fecimus mentionem, post Saduceos hunc suscitavit errorem. Hi ergo etsi inter se divisi, in hoc tamen conveniunt, ut dicant animam per hominis mortem simul cum corpore perire. Quapropter uno eodemque gladio feriendi sunt. Primo ergo ante omnia annotandum decrevi, immortale aliquid bisariam dici: uno modo ut solum negat

S

25-

actum moriendi, ita ut illud dicatur **immortale**, quod numquam morietur, quamvis mori posset: Quomodo aliqui dicunt, Adam si in iustitia perseverasset, immortalen futurum, sic quod numquam moreretur, quamvis potentiam (ut dicunt) haberet ad mortem. Alio modo aliquid dicitur **immortale**, ut non solum neget actum, sed potentiam mortis: ita ut sicut numquam morietur, ita nec mori possit, quomodo dicimus **Deum** immortalem. Hoc ultimo modo convincere **animam** esse immortalem, majus requirit opus, quam **Euchiridion** nostrum patitur: quapropter non omittere **fatis** est probare animam hominis, quantumlibet corpore **pereunte**, numquam perituram. Hoc autem evidentiissime convincitur ex premio bonorum, & malorum, ubi dicitur de utriusque: (Matt. 25.) **Ibunt hi**, scilicet **iusti**, in vitam eternam: illi autem, id est **peccatores**, in ignem eternum. **Eternum** autem esse non potest, quod aliquando finitur. Et de iustis in particulari dicitur: (Sap. 5.) **Spes illorum immortalitate plena est**. Præterea diversa hominum in hoc sæculo vita, cui indignam sæpe pro nunc contingit præmium, adeo efficax mihi videtur argumentum, ut etiam si scripturæ testimonium deesset, sufficeret ad convincendum, animam post mortem hominis manere: quoniam videmus in hac vita præsentem peccatores sceleratissimosque homines sapissime prosperari, nullaque suis meritis dignas hic luere pœnas: e contrario iustos adversis vexari, morbis cruciari, plurimaque pati incommoda. Quod si animæ numquam post hominis mortem manserent, posset mundi gubernator, cui hæc omnia subsunt, velut injustus, accusari, & iniustitiæ reprehendi, quod iustos puniret, sceleratosque homines premio afficeret. At cum nullo pacto **Deus** tamquam injustus sit accusandus, quoniam iustus dominus, & iustitias dilexit, hinc convincitur animam post mortem hominis aliquam habere vitam, in qua unusquisque recipiet congrua suis meritis præmia. Præter hæc tamen, scripturæ sacræ est apertissimum testimonium. In libro siquidem Sapient. cap. 11. legitur: **Execravit illos malitia sua, & nescierunt sacramenta Dei, neque mercedem speraverunt iustitiæ, nec judicaverunt honorem animarum suarum, quoniam Deus creavit hominem inextinguibilem: ad imaginem similitudinis sue fecit illum. Ex quo loco aperte convincitur animam esse inextinguibilem, id est, incorruptibilem, & immortalem, quoniam ut ex littera patet: de homine disserit juxta animam, & non juxta corpus, juxta quam in homine imago Dei sita est. Sic enim ait: Nec judicaverunt honorem animarum suarum. Et causam subdens ait: Quoniam creavit Deus hominem inextinguibilem. Et in eodem lib. de animabus iustorum Salomon loquens (Sap. 3.) ait: **Iustorum animæ in manu Dei sunt, & non tanget illos tormentum malitiæ. Visti sunt oculis insipientium mori, illi autem sunt in pace. De** eisdem etiam animabus iustis dicitur in Apocalypsi, cap. 6.: **Vidi** E sub altare Dei animas intersectorum propter verbum Dei, & propter testimonium quod habebant, & clamabant voce magna dicentes: Usquequo Domine verus, & sanctus non vindicabas sanguinem nostrum de his qui habitant terram? Et data sunt illis singula stola alba, & dictum est illis, ut requiescerent adhuc tempus modicum, donec compleantur consensu eorum, & fratres eorum qui interficiendi sunt sicut illi. Et in eodem lib. alibi dicitur: **Vidi** turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus, & tribubus, & populis, & linguis stantes ante thronum, &**

in conspectu agni, amici stolis albis, & palma in manibus eorum: & clamant voce magna dicentes: **Salus Deo nostro, qui sedet super thronum, & agno.** Qui autem sint isti de quibus loquitur, unus ex tribulatione magna, & leverunt stolas suas, & dealbaverunt eas in sanguine agni: ideo sunt ante thronum Dei, & serviunt ei die ac nocte in templo ejus, &c. Ruffus, apud Luc. cap. 16. **Anima iusti Lazari deportatur ab Angelis, & collocatur in sinu Abraham: & anima divitis epulantis post ejus mortem sepelitur in inferno.** Anima ergo post hominis mortem manet. Deinde Dominus apud Matthæum, cap. 10. ait: **Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere.** Si autem anima mortalis esset, & simul cum corpore periret, occidens corpus simul etiam occideret & animam, sicut fit in bruto, cujus anima ab interficiente corpus occiditur. Accedit ad hæc quod Dominus apud eundem Matth. cap. 11. ait Sadduceis resurrectionem negantibus: **De resurrectione autem mortuorum non legistis quod dicitur est à Leo dicente vobis: (Exod. 3.) Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob? Non est Deus mortuorum, sed viventium.** Anima ergo, mortuo quantumlibet corpore, vivit, nec simul cum corpore perit. Contra hanc hæresim extat expressa Ecclesiæ definitio data in Concilio Lateranensi sub Leone decimo celebrato, quæ talis est: **Leo**, Episcopus servus servorum Dei. Ad perpetuum rei memoriam, sacro approbante Concilio, Apostolici regiminis sollicitudo nos assidue pulsata, ut nevendis animarum languoribus, quarum nos ex alto omnipotens auctor curam habere voluit, his potissimum qui instantius fideles nunc urgere cernuntur salutari fero olei, & vini medicamine ad instar Samaritani in Evangelio, sollicitam operam impendamus, ne nobis illud Hieremias, cap. 8. objiciatur: **Numquid res vestra non est in Galaad, aut medicus non est ibi? Cum itaque diebus nostris (quod dolenter ferimus) zizanias, seminatio antiquas, humani generis hostis nonnullos, perniciosissimos à fidelibus semper explosos in agro Domini superfeminare, & augere sit ausus, de natura præsertim animæ rationalis, quod videlicet mortalis sit, aut unica in cunctis hominibus: & nonnulli temere philosophantes secundum saltem philosophiam verum esse asseverant, contra hujusmodi pestem oportuna remedia adhibere cupientes. Hoc sacro approbante Concilio, damnamus, & reprobamus omnes asserentes animam intellectivam mortalem esse, aut unicam in cunctis hominibus, & hæc in dubium veritentes, cum illa non solum vere per se, & essentialiter humani corporis forma existat, sicut in canone fœlicis recordationis Clementis Papæ quinti prædecessoris nostri in generali Viennensi Concilio ædico contritur, verum & immortalis pro corporum quibus infunditur multitudine singulariter multiplicabilis, & multiplicata, & multiplicanda sit, quod manifeste constat ex Evangelio, cum Dominus ait: **Animam autem occidere non possunt.** Et alibi, **Qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam eternam custodit eam.** Et cum æterna præmia, & æterna supplicia pro merito vite judicandis reponitur: alias in carnatio, & alia Christi mysteria nobis minime profuissent, nec resurrectio expectanda foret, ac sancti, & iusti miserabiliores essent: (juxta Apostolum) cunctis hominibus. Cumque verum vero minime contradicat, omnem asserentem**

veritati illuminatæ fidei contrariam omnino falsam esse definimus, & ut aliter dogmatizare non liceat, districtius inhibemus. Omnesque hujusmodi errores, asserentibus inhaerentes veluti damnatissimas hæreses, seminantes per omnia ut detestabiles, & abominabiles hæreticos, & infideles, catholicam fidem labefactantes, vitandos, & puniendos fore decernimus. Insuper omnibus, & singulis philosophis in universitatibus, studiorum generalium, & alibi publice legentibus districtè præcipiendum mandamus, ut cum philosophorum principia, aut conclusiones, in quibus à recta fide deviare noscuntur auditoribus suis legerint, seu explanaverint, quale hoc de animæ immortalitate, & mundi æternitate, ac alia hujusmodi, teneantur eisdem veritatem Religionis Christianæ omni conatu manifestam facere, & persuadendo pro posse docere, ac omni studio hujusmodi philosophorum argumenta, cum omnia solubilia existant, pro viribus excludere, atque resolvere. Et cum non sufficiat aliquando tribulorum radices præscindere, nisi & ne iterum pullulent funditus evellere, ac eorum semina originale, quæ causas, unde facile oriuntur, remove. Cum præcipue humanæ philosophiæ studia diuturniora, quam Deus secundum verbum Apostoli evacuavit, & stultam fecit, abque divinæ sapientiæ condimento, & quem sine revelatæ veritatis lumine in errore, quandoque magis inducunt, quam in veritatis elucidationem. Ad tollendam omnem in præmissis errandam occasionem, hæc salutari constitutione ordinamus, & statuimus, ne quicumque de cætero in sacris Ordinibus constitutus secularis, vel regularis, aut alias ad illos à jure arctatus in studiis generalibus, vel alibi publice audiendo, philosophiæ, aut poësis studiis ultra quinquennium post grammaticam, & dialecticam sine aliquo studio Theologiæ, aut Juris Pontificii incumbat. Verum dicto exacto quinquennio, si & illis studiis insudare voluerit, liberum sit ei, dum tamen simul, aut seorsum, aut Theologiæ, aut Sacris Canonibus operam navaverit, ut in his sanctis, & utilibus provisionibus sacerdotum Domini inveniant, unde infectas philosophiæ, & poësis radices purgare, & sanare valeant. Et hos Canones per ordinarios locorum ubi eorumdem studiorum singulis annis in principio studii, in virtute sanctæ obedientiæ, publicari mandamus. Nulli ergo, &c.

Octava hæresis est, quæ asserit animas transire de corpore in corpus: ita ut post unius hominis mortem anima illius ad aliud corpus vegetandum, atque fovendum transeat. Hæc Pythagoræ Philosophi fuit olim sententia, cui impii Albanenses postmodum adhaeserunt, eandem hæresim amplexati sunt Albigenses hæretici, sic dicti quoniam ex comitatu Albigensi prope Tholosam orti sunt anno Domini 1200. tempore Innocentii Papæ hujus nominis tertii. Quam sententiam seclusa adhuc fide, sed sola ratione naturali ductus facile quisque deseret, si consideret quod nihil omnino eorum quæ ante fuerunt, meminerit animæ. Oportebat siquidem eas meminisse eorum quæ ante facta sunt. Neque verisimile est ut hoc imputetur corpori, ita ut corporis admixtio universam ipsorum, quæ ante habita erant, in totum extinguat memoriam. Sicut enim saporato, & quiescente corpore, quæcumque anima apud se sola videt, horum plura reminiscitur, atque sæpe post mul-

tum temporis, ea quæ per somnium viderat, vigilans annuntiat: sic etiam reminisceretur illorum quæ antequam in hoc corpore veniret, in alio corpore egerat. Quod si quis forte neget ullam esse soporis similitudinem, pro eo scilicet quod corpore saporato, anima adhuc suam operationem corpori communicat: ita quod non est illa sola quæ operatur, sed ipsa instrumento corporis utens: ideo aliam congruentiorem adferam similitudinem. Paulus siquidem in tertium cælum raptus (1. Cor. 11.) vidit arcana Dei, quæ non licet homini loqui: in quo raptu, quamvis ipse dubius sit, an ejus anima in corpore fuerit, an extra corpus: hoc tamen est certum, animam tunc minime corporeis sensibus usam, sed ipsam solum sine ullo corporis adminiculo in illa fuisse Barcanorum contemplatione: quoniam corporei sensus ad illa contemplanda minime valerent, & tamen postea illorum quæ vidit, reminisceretur. Si ergo hujus quod in brevissimo tempore extra visum est, cum ad corpus rediit, reminiscitur: multo magis anima illorum reminisceretur, in quibus per tota tempora in alio corpore vivens remorata est. Quod si quis forte Platonem imitatus dicat, cum in aliud corpus animæ transfundatur, eas oblivionis quoddam poculum à nescio quo dæmone oblatum bibere, quo evenit (ut ait Plato) ut præteritorum non recorderetur: hoc certe magis videtur Poetarum figmentum, quam Philosophorum, & multo minus Theologorum doctrina. Si enim oblivionis poculum anima bibit, quod in ea omnium rerum delectat memoriam, percontator tunc Platonem, aut eum qui illum in hac parte sectatur, unde ille scit animam suam à dæmone potatam fuisse, cum sit nunc in corpore anima ejus, & per hoc ex illo oblivionis poculo potasse oporteat, ut etiam illius poculi perdidit memoriam, & per consequens se potatam fuisse non recorderetur. Quod si poculi illius obliviscitur, unde ergo nunc scit se olim fuisse potatam? Si enim dæmonem, & poculum, & introitum in corpus reminiscitur, cur non etiam reliquorum commemoratur? Ex quo aperte convincitur hanc doctrinam non solum à fide catholica, sed etiam à vera philosophia esse alienam. Et Beatus Athanasius in lib. qui dicitur de Beatitudine Filii Dei, libro sexto, fregulas fidei ostendens, ait: **Si quis constituetur animas hominum in revolutionem rursus in mundo, aut in hominibus, aut in pecudibus, aut in serpentinibus verti, anathema illi.** Hæc Athanasius. Verum ne quis me incuset quod propositi mei immemor contra Ethnicos Philosophos disputem: attendam me non pugnare adversus hæc sententiam eo quod Pythagoræ, aut Platonis fuerit, sed quia Albanenses, & Albigenses, qui Christo nomina in baptismo dederunt, eandem postmodum amplexati sunt.

Nona, & ultima, quam in hac materia invenio, hæresis est, quæ asserit animas ante infusionem corporis peccasse: & in penam peccati in corpora tamquam in carcerem fuisse inclusas. Hujus erroris auctor est Origenes, ut illi impingit Epiphanius in epistola ad Joannem Hierosolymitanum Episcopum, quæ inter opera Hieronymi reperitur tomo quarto, eo quod in Latinam linguam ille eam verterit. Hoc idem illi tribuit Theophilus Alexandrinus in suo Paschali, libro primo, quod opus etiam Hieronymus in Latinum vertit, & habetur in eo volumine, quod dicitur Antidotum hæresum. Eandem hæresim postea tutatus est Priscillianus Hispanus, Avilæ Episcopus, qui ex omnium hæreticorum sen-

sententia hæreses haurit, ut dicit Leo Papa in epistola ad Astorigensem Episcopum, & Beatus Augustinus in libro de Hæresibus ad Quodvultdeum, cap. 70. Sed circa nomen Civitatis cui hic Priscillianus præfuit, Erasmus Roterodamus, vir aliqui longe doctissimus, deceptus fuit. Nam in scholis suis quibus librum beati Hieronymi de viris illustribus ornavit, cum de illo beatus Hieronymus dixisset fuisse Avilæ Episcopum, ille interpretans hæc Hieronymi verba, dicit Avilam esse Civitatem Phœnicis in Syria. Qua in re valde hallucinatus est: quoniam licet sit Civitas in Phœnicia hoc nomine dicta, tamen Avila cui Priscillianus præfuit notissima Civitas est in ulteriore Hispania, & non ex minimis illius. Priscillianum autem fuisse Hispanum constat ex Augustino in libro de Hæresibus, & Leone Papa in epistola ad Toribium Astorigensem Episcopum. Et inde evenit ut Concilium Braccarense contra illum Hispania celebraverit. Contra hæc illa eadem argumenta militat, quæ adversus proximè recitatam hæresim adduximus. Primo ergo de anima Christi patet quod nunquam peccavit, nec per consequens dicendum est eam propter peccatum in corpus velut in carcerem fuisse detrusam. Nam ut est in prima Petri epistola, cap. 2.: *Peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore eius.* Qualiter enim ipse liberare omnes poterat à peccato, si anima ejus peccato obnoxia, in penam peccati carceri fuisse mancipata? Præterea cum juxta Apostolum (1. Cor. 15.) in resurrectione mortale hoc corpus induat immortalitatem, ut corpus, sicut & anima congruum suis meritis præmium accipiat: quæ est hæc dementia dicere corpus esse animæ carcerem, datum illi in penam? tunc enim resurrectio non esset animæ beatæ in requiem, sed in penam, cum per illum cogere iterum redire ad carcerem, unde semel liberata fuerat. Et ita frustra esset corporum resurrectio, si expeditur animabus absque gravitate corporum ad celum levius subvolare. Rursus, si corpus esset animæ in carcerem, & in penam, nullo pacto illud anima diligeret, nec ab eo separari doleret, nec ullo modo ad illud redire vellet: quæ omnia experimento comprobantur esse falsa: & horum ultimum improbat Paulus, dicens: *Nolumus expoliari, sed supervestiri.* Ubi corpus magis Paulus appellat vestem, quam carcerem, & naturalem animæ ad illud inclinationem docet, cum ait: *Nolumus expoliari, sed supervestiri.* Hoc est, refugimus, & horremus corporis miseram conditionem; non autem ipsum corpus; quapropter nolumus simpliciter corpore carere, sed corporis miseris, & calamitatibus, vellemus autem corpore novato vestiri, quale erit in resurrectione. Deinde si animæ antequam corpus intrarent peccaverunt, & non in corpore, sed in penam peccati quod extra corpus fecerunt, in corpus velut in carcerem fuerunt inclusæ: oportebat ut Salvator ipse qui pro hominibus liberandis venerat, corpus non assumpsisset, cum animæ sine corpore peccaverint. Oporteret etiam ut animas de corporibus liberaret eo tempore quando in baptisate peccata dimittit, statimque baptizatum de carcere corporis liberaret, cum dicat corpus solum in peccati penam fuisse productum, animæque datum. Injustum est enim ut anima à peccato liberata, nihilominus adhuc carceri mancipetur. Adde quod beatus Paulus de germanis in utero Rebecæ existentibus, ait: *Cum enim nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent, aut mali, ut secundum elec-*

tionem propositum Dei maneret, non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei: Quia major serviet minori: sicut scriptum est: Jacob dilexi, Esau autem odio habui. Ex qua Apostoli sententia patet illos fratres nihil boni, aut mali egisse antequam nascerentur. Verum in his non est amplius immorandum, cum de hac re Ecclesia olim suam adhibuerit definitionem. Concilium siquidem Braccarense primum, capite suorum Decretorum sexto sic ait: „ Si quis animas humanas dicit prius in celesti habitatione peccasse, & pro hoc in corpora humana terram dejectas, sicut Priscillianus dixit, anathema sit. “

A N N U S.

DE hac re solum reperi quendam sententiam quæ à Philastro inter hæreses annumeratur, que meo quidem judicio hæresis nomenclaturam nequaquam meretur. Is enim in suo libro de hæresibus dicit esse hæresim, asserere, incertum esse numerum annorum ab origine mundi Miror quidem virum doctum qui tam leviter de hæresi pronuntiaverit, cum sit res tam seria de hæresi censere, ut longo subtilique examine sit opus antequam aliquid definiatur. Certum est enim varias esse de hac re supputationes: quapropter certum est nullam earum esse certam, præcipue cum nullam earum Ecclesia huicque rejecerit. Eusebius quidem, quem in temporum computatione Augustinus imitatur, libro duodecimo de Civitate Dei, capite decimo, numerat quinque mille sexcentos undecim annos à conditio mundo usque ad tempus quo Roma capta est à Gothis. Beda, in libro de Ratione Temporum, usque ad principatum Theodosii Junioris, quo tempore ait Urbem à Gothis fuisse captam; quater mille quadringentos & duos annos numerat. Quæ diversitas provenit ex diversa instrumenti veteris translatione: quoniam septuaginta interpretes in computatione annorum qui per diversas generationes in libro Genesis distribuuntur, valde discrepant ab Hebræica veritate, quam nobis tradidit beatus Hieronymus. De qua dissonantia beatus Augustinus, lib. 5. de Civitate Dei, per multa capitula disputat. Busebius, & Augustinus sequuntur in sua computatione septuaginta interpretes. Beda Hebræicam veritatem sequitur. Philaster vero nescio quam translationem sequitur, cum nullam istarum sequatur. Nam in annorum computatione ab utraque istarum recedit. Pone siquidem ab origine mundi usque ad tempus quo illud opus scripsit, quinque mille trecentos septuaginta annos. Philaster autem paulo prior fuit Augustino, quoniam beatus Augustinus in prologo libri de Hæresibus ad Quodvultdeum, testatur se illum Mediolani cum beato Ambrosio vidisse. Quapropter nescio quo pacto nos suæ efficiat obnoxios supputationi, cum alia extant quæ ab illa maxime distant, eaque virorum notè contemptendæ auctoritatis. Accedit ad hæc, quod ipsemet Philaster non constat sibi, diversis supputationibus utens. Nam in eo capite ubi de hac re disserit, ab Adam usque ad Heber sanctum, sub quo confusum est labium universæ terræ, supputat octingentos quadragintaduos supra duo millia annorum, & tamen parum antea de varietate linguarum disputans, & capite sequenti volens convincere Judæorum linguam non fuisse primam, tunc numerat ab Adam usque ad Heber bis mille septingentos annos dumtaxat. Nulla est ergo hæresis, asserere (ut Philaster ait) numerum annorum

ab origine mundi esse incertum, cum nunquam de hac re Ecclesia definitur, nec præcedentium aliquam opinionem usquam respuerit.

A P O S T O L I.

DE Apostolis, eorumque vita, statu, & conditione, aliquæ sunt extortæ hæreses, quarum una est quæ asserit Apostolos non prædicasse Evangelium Christi juxta spiritualem intelligentiam, sed tantum secundum litteram. Hic est error Abbatis Joachim, & Petri Joannis, ut illis impingit Guido Carmelita. Hic Joachim ex Calabria oriundus fuit, Monachusque Ordinis Sancti Benedicti, atque in Florenti Cenobio ejusdem Ordinis Abbas. Hic multa scripsit in quibus meo judicio summe leve ingenium ostendit, quoniam in omnibus ferme libris suis, ut se futurorum præcium ostenderet, confuevit miscere prognostica, quod maxime levitatis, & gloriæ cupiditatis indicium: maxime cum aliter se in posterum res habuit quam ipse prædixit. Nam ut de cæteris taceam, Fredericum Imperatorem, hostem Ecclesiæ futurum, sicut forte fœniaverat, prædixit, quem omnes historiæ tradunt usque ad mortem in pace, & tranquillitate Ecclesiæ permansisse. Claruit sub Alexandro tertio hujus nominis Pontifice, & Henrico sexto Imperatore. Quod autem ad præsens dogma spectat, de quo nunc fit mentio, in ejus scriptis quæ legi, non reperi, sed tantum à Guidone Carmelita invenio eum de hac re notatum. De qua re valde miror, quoniam quum in Concilio Lateranensi sub Innocentio tertio celebrato, condemnatus sit quidam alius error hujus Abbatis Joachim, de quo postea dicemus, mirandum est quod nullius alterius erroris Concilium illud fecerit mentionem: quum tamen plures alios errores habuerit, quemadmodum illi impingit Guido. Verum possibile fuit errores illos tunc sic latuisse, ut in aures Concilii non devenerint? Quapropter fidamus in hac parte Guidoni. Hic ergo Joachim inter cæteras fabulas quas populo Christiano ingerere voluit, hæc est una qua dicit tres hominis status. Primus status est, in quo homines secundum statum carnis vixerunt, quem statum ab Adam perdidit usque ad Christum. Secundus status est, in quo mediam inter carnem, & spiritum vitam homines duxerunt: & hoc statum à Christo usque ad Beatum Benedictum protendit. Tertius status est, in quo vivitur (ut dicit) & vivetur secundum spiritum: & hic status protenditur à Beato Benedicto usque ad finem mundi. His autem tribus statibus adaptat tres ordines, videlicet, conjugatorum, clericorum, & Monachorum. Ordo conjugatorum incepit ab Adam, & (ut ipse ait) fructificare cepit ab Abraham. Ordo sacerdotalis incepit ab Ozia, qui de Tribu Juda incensum obtulit, sed fructificavit à Christo qui est Rex, & Sacerdos. Ordo Monachorum incepit à Benedicto, qui fuit vir sanctus, sed hic Ordo incepit fructificare temporibus Abbatis Joachim, ut ipsemet ait: Primo ergo statu data est lex carnalis. Secundo statu est data sit lex spiritualis, puta Evangelium, non tamen fuit prædicata per Apostolos nisi tantum secundum litteram. Sed in tertio statu quem ponit, dicit fore prædicandum juxta spiritualem ejus intelligentiam, & hoc per Monachos illos Sancti Benedicti. Omnibus his etiam assentit Petrus Joannis, præterquam in tertio statu, quem ipse, eo quod Ordinis esset Minorum, dicit, capere suum initium à Beato Francisco, & quod

Tom. I.

per Fratres sui Ordinis sit spiritualis vita reformanda, & Evangelium spiritualiter prædicandum. Atque ita factum est ut suo quisque instituto sub quo militabat, favere conaretur. Ut ergo omnia ordinate subvertamus, primo ostendamus statum quem dicunt primum ab Adam, scilicet usque ad Christum, non fuisse vitam secundum carnem. Paulus namque in ea quæ est ad Roman. epistola, cap. 8. ait: *Qui in carne sunt, Deo placere non possunt.* Illos autem Apostolos dicit in carne esse, qui secundum carnem vivunt. Alioqui qualiter verum esset, quod subditur: *Vos autem non estis in carne, sed in spiritu.* Unde beatus Ambrosius exponens hæc verba, ait: „ In carne positi, dicuntur non esse in carne, si assentientes Joanni Apostolo, mundana non diligant. Sententia enim homini sua fingit naturam, ut hoc appetit, pelletur quod sentit. “ Hæc Ambrosius. Ex quibus colligitur homines primi status in carne omnes fuisse, cum juxta istos omnes secundum carnem vixerunt. Qui autem in carne sunt, juxta Paulum (Rom. 8.) Deo placere non possunt. Colligitur hinc nullum hominem primi status Deo placuisse. Præterea in eodem loco Paulus iterum expressius ait: *Si secundum carnem vixeritis, moriemini.* Hoc autem de morte secunda, scilicet gehenna, intelligendum est, ut Theophylactus ait: Nam aliter quæ sequuntur coherere non possent. Sic enim subditur: *Si autem spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis. Omnes autem spiritu viventes, corpore mortui erunt, sed vivent in æternum.* Si ergo qui secundum carnem vivunt, juxta Paulum oportet eos mori in gehenna: oportet fieri omnes homines primi status sic mortuos esse, ut nulla illis spes vitæ æternæ maneat. Dicere autem nullum hominem ab Adam usque ad Christum placuisse Deo, omnibusque fuisse damnatos, manifesta est hæresis, quæ pluribus, eisque apertissimis sacre scripturæ locis repugnet. De Abel siquidem legitur (Gen. 3.) quod respexit Dominus ad Abel, & ad munera ejus. Nec aliter respexit quam acceptando, quomodo non respexit ad Cain: quia iste non placuit Deo, ille autem placuit. Hoc enim modo exponit Paulus in epistola ad Hebræos, cap. 11. dicens: *Fide plurimam hostiam Abel quam Cain obtulit Deo: per quam testimonium consecutus est esse justus, testimonium perhibente muneribus ejus Deo, & per illam defunctus adhuc loquitur. Abel ergo justus inventus est apud Deum.* Sic enim voce divina proclamatus est. *Ue veniat* (inquit Christus Luc. 11.) *super vos omnis sanguis qui effusus est à sanguine Abel justus, usque ad sanguinem Zachariæ Propheta.* Præterea de Bnocho eodem loco ait Paulus: (Heb. 11.) *Fide Bnoch translatus est, ne videret mortem, & non inveniebatur, quia transtulit illum Dominus.* Ante mortem enim testimonium habuit placuisse Deo. Rursum satis convincitur David placuisse Deo, per id quod Deus de eodem David dixit: *Inveni hominem secundum cor meum.* Quod autem efficacius testimonium adduci poterit quam de Joanne Baptista, qui divino preconio sic exaltari meruit, ut nullus eo major inter natos mulierum surrexisse dicatur? huic certe ego non audeo post Virginem Dei Matrem aliquem sanctorum præferre. Qualiter, inquam, dicemus Joannem Baptistam (Matt. 3.) secundum carnem vixisse, qui vinum, & siceram non bibit? qui locustis vesceretur? qui mollibus non induebatur, sed veste ex pilis camelorum texta? hæc enim inimica sunt carni. Apertissimum ergo est mendacium, dicere omnes homines ab Adam usque ad Christum secundum carnem vixisse. Ad secundum ergo sta-

T

tum

tum devenimus, in quo dicunt datam fuisse legem spiritualem, puta Evangelium, sed hoc ajunt non fuisse spiritualiter, & secundum veram intelligentiam prædicatam, sed tantum juxta litteram, & in superficie. Hic ergo (ut istorum temeritas clarius pateat) percontari illos oportet, utrum ideo Apostoli non prædicaverunt secundum spiritualem intelligentiam Evangelium, quia illud sic non intellexerint? an quia quum intellexerint, prædicare noluerant, sibiipsis veram intelligentiam servantes, aliis autem solam denuntiantes litteram? Nalus diceret Apostolos ignorasse Evangelium juxta spiritualem illius intelligentiam, cum Dominus dicat: (Joan. 15.) *Omnia quæ habui à Patre meo, nota feci vobis. Et alibi: (Luc. 8.) Vobis datum est nescire mysterium regni Dei. Quod si mysterium, non ergo solam litteram. Deinde quis audeat dicere Beatum Joannem Evangelistam ignorasse intelligentiam spiritualem Evangelii, cui supra peccatus Domini in Cena recumbenti revelata sunt secreta cœlestia? Et de Paulo etiam quis audebit hoc dicere, qui in tertium usque cœlum raptus (1. Cor. 12.) vidit arcana Dei, quæ non licet homini loqui? qui etiam Evangelium non ab hominibus, sed ab ipso Deo (ut ille ait Galat. 1.) accepit? Præterea si Apostoli ignoraverunt spiritualem Evangelii intelligentiam, male Paulus improperaret Judæis quod solum litteræ cortici adherentes, litteræ spiritum non tenerent. Posset quidem illi objici illud Poëtæ: Loripedem rectus derideat, Æthiopem albus. De Judæis autem Apostolus loquens, (2. Cor. 3.) ait: *Usque in hodiernum diem velamen positum est super cor eorum. Cum autem conversus fuerit ad Deum, auferetur velamen. Dominus autem spiritus est. Ubi autem spiritus Domini, ibi libertas. Nos vero omnes revelata facie gloriam Domini speculantes, in eandem imaginem transformamur tamquam à Domini spiritu. Accedit ad hæc quod Christus prope mortem ab Apostolis discessurus, eis dixit: (Joan. 14.) *Paracletus autem (inquit) quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia quæcumque dixerit vobis. Quid autem est, suggeret illis, nisi, declarabit, exprimet, quæ forte obscurius à Christo dicta non intellexerant propter eorum tunc obtusum ingenium, sed adveniente Spiritu Sancto omnia fuerunt illis aperta? Si autem Apostoli verum, & spiritualem Evangelii intelligentiam habuerunt: oportet fieri eos ita prædicasse prout intellexerunt. Alioqui peiores fuissent quam si ignorassent, quoniam scientes, & juxta scientiam docere nolentes, aut invidiæ, aut alterius simili criminis merito accusarentur, nulla eos excusante ignorantia. Nec in hac re meo judicio est amplius morandum, cum de illa jam Apostolus Paulus sententiam apertam dixerit. Sic enim ait: (2. Cor. 3.) *Idoneos nos fecit ministros novi Testamenti, non littera sed spiritu. Littera enim occidit, spiritus autem vivificat. Nihil quidem contra istos expressius dici potuit. Abeant ergo & suas fabulas vetulis prope ignem narrent, & non viris doctis qui sciunt triticum discernere à lolio.****

Secunda hæresis est quæ asserit Apostolos nec habuisse, nec recepisse pecuniam, neque aliquid in crastinum servasse: & (quod pejus est) docet etiam hæc hæresis nihil horum Apostolis licuisse. Quapropter spem salutis tollit omnibus pecuniam recipientibus, aut aliquid in crastinum servantibus. Hujus hæresis auctores fuerunt quidam dicti Pseudopostoli, qui fuerunt circa tempus Bonifacii Papæ hujus nominis VIII. Istorum dux fuit quidam Gerardus Sagarellus de Parma, qui cap-

tus in errore, damnatus, & combustus fuit. Hanc vero aut discipulus magistrum sequutus est quidam Dulcinus Novariensis, qui cum uxore sua Margareta ejusdem criminis conscia similem suo magistrum passus est mortem. De his dici potest illud Apocalyp. cap. 2. *Tentasti eos qui se dicunt Apostolos, & non sunt, & invenisti eos mendaces.* Nam isti iactabant se vitam Apostolicam habere, eo quod sicut Apostoli (ut dicebant) sic & ipsi pecuniam non recipiebant, neque aliquid in crastinum servabant. Ad quod asserendum movebantur ex eo quod Christus Redemptor, & Magister omnium Apostolis dixit: (Matth. 10.) *Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris.* Et iterum: *Nolite solliciti esse in crastinum.* Et alia hujusmodi quæ Dominum dixisse Apostolis suis Evangelistæ referunt. Verum hæc hæresis ex pravo litteræ intellectu (ut sepe evenire solet) oritur. Quapropter contra hanc hæresim hoc ordina procedimus, ut primo illam de hæresi convincamus, deinde verum illius Evangelicæ scripturæ sensum doceamus. Primo ergo, Apostolos pecuniam habuisse, eamque secum portasse satis convincitur per id quod dicitur apud Joannem, cap. 4. *Cum venisset Jesus in Civitatem Samaritanæ quæ dicitur Sichem, ipse manente prope fontem extra Civitatem, discipuli ejus abierunt in Civitatem ut cibos emerent.* Rursus apud eundem Joannem Evangelistam, cap. 13. dicitur, cum Dominus Judæ traditori dixisset: *Quid facis, fac cibus, hoc neminem Apostolorum intellexisset, eo quod parabant (quia loculos habebat Judas) quod dixisset ei Jesus, eme ea quæ opus sunt nobis ad diem festum, ut egenis aliquid daret.* Quæ verba pertractans Theophylactus super Joannem ait: „ Et quomodo quilibet alios admonet ne portent peram, nec res, ipse autem mansupium ferebat? Ostendit quod & possessione eorum, rentem, & crucifixum mundo, magnam oportet ejus partis, videlicet pauperum, curam habere. „ Hæc Theophylactus. In quibus verbis illud advertere oportet, quod Theophylactus sentit verbum Christi de non portanda pecunia esse inter admonitiones, & consilia computandum, & non inter præcepta. Quælibetque tamen hoc se habeat, illud semper est certum, Christum, & ejus Apostolos pecuniam secum portasse, sic ut duo quæ proxime citavimus testimonia apertissime ostendunt. Quapropter non est de hac re amplius contendendum, cum hæc sententia de non portanda pecunia, his testimoniis efficacissime convincatur. Ad aliam ergo hujus hæresis particulam procedamus. Nam quod isti Pseudopostoli ajunt de reservatione in crastinum, eam non esse licitam, quoniam (ut dicitur) ita Apostolis prohibuit esse aliquid in crastinum servare: hoc est falsum perinde, ac reliquum. Christum siquidem, & Apostolos aliquid servasse in crastinum bene convincitur per id quod habetur apud Joan. cap. 6. cum enim Dominus ex quinque panibus & duobus piscibus satiasset quinque millia hominum, dixit postea Apostolis: *Colligite quæ superaverunt fragmenta, ne pereant. Collegerunt autem duodecim cochinos fragmentorum.* Vides hic aliquid reservatum. Apostolos etiam collectas fieri ordinavit per unam sabbati, ut inde egenibus distribuere: nec tamen omnia quæ uno die colligebant, tunc dividebant, sed prout necessitas, & egenitas pauperum exigebat. Oportebat ergo inde aliquid servare pro tempore. Similiter (ut in lib. Actuum Apostolorum, cap. 11. patet) multa procurata sunt necessaria indigentia fratrum propter famem instantem, quæ per Agabum prædicta fuerat, & sub Claudio postea evenit.

Dein-

Deinde Paulus navigans, cum ad Cæsarem appellasset, (Act. 25.) ad quem missus est, nonne aliquid alimenti pro via recepit? nec tamen pro uno tantum die providit, quia non una die solet navis ex Asia Romam pervenire: quinimo multis diebus in via moram fecit. Verum licet hæc clarissima sint, oportet tamen ut eorum objectionibus respondeamus. Primum ergo adducunt illud Matthæi, cap. 10.: *Nolite portare aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris.* Huic dupliciter respondemus. Primo quod aliqua fuerunt Apostolis prohibita uno tempore, quæ postea eis licuerunt: unde liquet prohibitionem talem non fuisse absolutam, & sempiternam, sed temporariam ad aliquod certum tempus restrictam, quales sunt multe ex his quæ habentur Matthæi decimo capite, cum à Domino ad prædicandum mittuntur: ut gratia exempli, ibidem dicitur: *In viam gentium ne abieritis, & in Civitate Samaritanorum ne intraveritis.* quod certum est referendum esse ad illud tempus quo ad prædicandum mittebantur, & tunc non accederent ad loca gentium: non autem absolute, ut scilicet nunquam accederent ad ea loca quæ gentes inhabitant. Nam in eodem Matthæo cap. 15. postmodum dicitur quod *secessit Jesus in partes Tyri & Sydonis, quæ oppida ad gentes pertinebant.* Et apud Joannem habetur quod accessit ad Samariam. Apostoli etiam post ascensionem Christi relicta Judæa converterunt se ad gentes. Petrus siquidem fuit Antiochiæ, & Romæ, ubi & mortuus & sepultus est. Ad hunc etiam modum de non portanda pecunia in zonis, fuit forte præceptum Apostolis pro illo solo tempore quo mittebantur. Volebat enim Christus docere Apostolos qualiter jactare deberent cogitatum suum in domino, & in illo collocandam esse spem: quo facto ipse illos enutriet. Ut autem hoc experientia cognoscerent, misit illos jubens eis ut non portent pecuniam, qua rejecta experiri tunc possent quomodo nihil illis deesset, quoniam si quibus prædicabant, eos alere tenebantur. Dignus est (inquit, Matth. 10.) mercenarius cibo suo. Quapropter cum alias docens eosdem de hac re etiam deseruisse, ait: (Luc. 22.) *Quando misit vos sine sacco & sine pera, nunquid defuit vobis aliquid in via? Unde videtur hac ratione tunc illis fuisse prohibitum portare pecuniam, ut tunc experiri possent dominum habere curam illorum, nihilque illis deesse, etiam si pecuniam rejicerent, qua ratione convinceret eos non debere spem suam figere in pecunia aut auro vel argento, sed in Deo. Aliter etiam dici potest juxta beatum Augustinum, qui in pluribus locis ait illud non fuisse præceptum, sed consilium. In secundo etenim libro de consensu Evangelistarum capite trigesimo dicit: „ Cum dominus diceret Apostolis, nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris, &c. continuo subjecit, dignus est operarius mercede sua. Unde satis ostendit cur eos hæc possidere aut ferre noluerit, non quia necessaria non sunt sustentationi: nisi hujus vitæ, sed quia sic eos mittebat, ut eis deberi monstraret ab eis quibus credentibus Evangelium nuntiarent tamquam stipendia militantis. Unde apparet, hoc non ita præcepisse dominum, tamquam Evangelistæ aliunde vivere non debeant, quam ab eis credentibus quibus Evangelium annuntiant: alioquin contra hoc præceptum fecisset Paulus, qui victum de manuum suarum laboribus transigebat, ne cuiquam gravis esset: sed apparet dominum potestatem dedisse Apostolis in qua scirent ista sibi deberi. Cum autem à domino aliquid imperatur, nisi fiat, culpa inobedientiæ est. Cum*

vero potestas datur, licet cuique non uti & suo juri cedere. Hoc ergo ordinans dominus, quod qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivant: illa Apostolis, loquebatur, ut securi non possiderent nec portarent huic vitæ necessaria. „ Hucusque Augustinus. Et eandem sententiam repetit in libro contra Adimantum hæreticum capite vicefimo. Idem profus dicit in libro de mendacio capite vicefimo secundo. Quod autem asserunt ex Evangelio Matthæi cap. 6. videlicet: *Nolite solliciti esse in crastinum*, ex hoc convincere volentes non licere aliquid in crastinum servare: nullo pacto suam sententiam confirmat. Primo quidem (ut ait beatus Hieronymus super Matthæum) cras in facris litteris non solum denotat diem proxime futurum post præsentem, sed omne tempus futurum, & incertum, ut illud dicatur cras futurum, quod aliquando evenit, ut in Genesi cap. 30. dicit Jacob: *Respondetque mihi cras justitia mea, quando placitum tempus advenerit coram te.* Ubi clare patet hoc verbum cras poni pro tempore futuro. Et in Samuelis phantasmate Pythonissa loquitur ad Saulem: *Cras tu & filii tui mecum eris.* Nec tamen die proximo Saul & filii ejus sunt defuncti, sed aliquot transactis diebus moritur Saul cum tribus filiis. Et ita juxta hanc interpretationem posset dici, per illam litteram non prohiberi reservationem pro crastina die, hoc est proxime sequenti, sed provisionem pro toto tempore futuro. Secundo & melius & clarior respondemus, non prohiberi reservationem pro crastino, sed sollicitudinem: ne scilicet adeo solliciti sint, ut sollicitudo ipsa separet nos à Deo cui servire debemus. Hoc autem & verba ipsa sonant, & ex præcedentibus facile colligitur. Non enim dixit, nihil servabitis in crastinum sed dixit: *Nolite solliciti esse in crastinum.* At sine sollicitudine quis potest in crastinum servare, immo cum jam servarit pro crastino, sollicitudo ipsa tollitur, ut non sit ei jam cura de crastino, sed cogitet de Deo. Apostolus namque ait: (1. Tim. 6.) *Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus.* Unde Theophylactus exponens illa verba apud Matthæum, ait: „ Sufficit enim illi, bi quod hodierna afflictione obrueris, quod si & pro crastino sollicitus fueris, quando vacabis Deo, semper te metipsum crucians pro corporalibus? „ Hæc Theophylactus. Vides ibi sollicitudinem nimiam prohiberi, & non solam reservationem, aut rerum pro crastino retentionem. Errant ergo pseudoapostoli dicentes nihil in crastinum licere servare.

A Q U A.

DE hac re duas solum reperio hæreses. Prima est quæ dicit aquam non esse creatam à Deo: sed esse illi cœternam. Hanc hæresim recitat Philaster, nullo illo nominato auctore: ut beatus Augustinus in libro de hæresibus septuagesimo sexto loco inter hæreses eam recenset, nec etiam auctoris meminit. Quicumque illius fuit inventor, nescio unde sui erroris occasionem sumpserit, nisi forte quod in libro Genesios cap. 1. in quo de creatione rerum agit Moyses, cum de creatione cœli & terræ mentionem fecerit, nusquam tamen de creatione aquæ meminit, sed solum dixit quod *Spiritus Domini ferebatur super aquas.* Hæc autem hæresis facile convincitur per id quod dicitur in Psalmo octogesimo octavo: *Tui sunt cœli, & tua est terra, orbem terræ & plenitudinem ejus tu fundasti, aquilonem & mare tu creasti.* Et Psalm. 134. *Omnia quæcumque voluit Dominus fecit in cœlo & in terra,*

in

in mari & in omnibus abyssis. Si ergo Deus creavit mare, & aquas creasse etiam oportet, quoniam congregaciones aquarum appellavit maria. Et (ut ait Ecclesiastes cap. 1.) Omnia flumina intrant in mare. Quod autem eorum nomine obijcitur, de creatione aquæ nullam factam esse à Mose mentionem in lib. Geneleos, hoc falsum est, & ex falsa scripturæ intelligentia procedens. Nam cum dixit: *In principio creavit Deus cælum & terram*, ibi nomine terræ omnia corporea quæ sub cælo sunt significantur. Hoc etenim nomen terra dupliciter accipitur in sacris litteris, præcipue in illo primo capite libri Geneleos. Aliquando namque terra sumitur pro massa illa ex qua omnes creaturæ corporeæ derivatæ sunt: de qua dicitur quod erat inanis & vacua, id est informis, tamquam rudis quædam & indigesta moles, ex qua partes diversæ sumptæ sunt ad diversarum formarum susceptionem. Et hæc est de qua dicitur: (Genes. 1.) *In principio creavit Deus cælum & terram*, hoc est, massam illam, ex qua omnes res corporeæ derivatæ sunt, & per consequens aqua. Et hanc terram philosophi vocant materiam primam, eo quod prima sit materies, ex qua per susceptionem diversarum formarum cæteræ corporeæ substantiæ digestæ sunt. Aliquando capitur terra, idque usitatus, pro uno ex quatuor elementis, & sic capitur in eodem loco, cum dicitur: *Congregentur aquæ quæ sub cælo sunt in locum unum, & appareat arida. Et factum est ita. Et vocavit Deus aridam terram, congregacionesque aquarum appellavit maria.* Cum ergo arida vocatur terra, contractius est nomen terræ quam cum dicitur: *In principio creavit Deus cælum & terram*: quoniam hic terra ad materiam omnium substantiarum corporearum fit extendit, & ita ad materiam aquæ. Quapropter de aqua ibidem nomine terræ fit mentio. Quod si nulla ibidem fieret de aqua memoria, nusquam inde colligere liceret, aquam non esse creatam: cum hoc ex aliis scripturæ locis non minus canonicis quam est liber Geneleos, aperte convincatur. Contra hanc hæresim est symbolum Concilii Nicæni, & symbolum Concilii Constantinopolitani, quorum utrumque fatetur Deum esse omnium creatorem visibilium & invisibilium. Et idem docet Concilium Lateranense sub Innocentio tertio celebratum, cujus decretum habetur in cap. Firmiter. De summa Trinitate & fide catholica.

Secunda hæresis est quæ dicit aquam benedictam nihil plus habere virtutis aut efficaciz quam non benedictam. Hujus erroris primi (quod sciam) auctores fuere quidam qui flagellantes sunt appellati. Hi circa tempus Gregorii Papæ hujus nominis decimi surrexerunt in Italia: atque inde in Germaniam & Galliam processerunt qui ad 40. annos vel circa semetipsos flagellando per mundum transferunt: & ita ab eorum opere nomen sortiti, ut flagellantes sese appellarentur: quoniam nodosis flagellis in quibus aculei inserti erant, seipos flagellabant, dicentes, quod hæc flagellatio potior sit ad delenda quæcumque peccata, quam quæcumque confessio: immo comparabant ipsam martyrio, vel præferebant: quoniam ultro ipsi (ut dicebant) sanguinem proprium fundebant, martyres vero ab aliis hoc pati cogebantur. Ex ista secta pessimi errores derivati sunt: inter quos hic unus est quem diximus. Post istos in eodem errore successerunt quidam hæretici in Anglia dicti Lollardi, ex secta Vvicelphitarum originem trahentes: sed in hoc suo magistro Vvicelpho non adherentes: nec mirum, quoniam hoc est hæreticis peculiare, ut nesciant tenere unitatem. His Lollardis in eodem errore successit quidam germanus dictus Joannes de Vvespha-

lia superiore, tempore Frederici Imperatoris hujus nominis tertii: cujus libri eodem tempore ob multas alias hæreses ibidem repertas, Maguntiz ex sententia inquisitorum hæreticæ pravitate combustis sunt. Hi ergo omnes concordati animo asserunt, aquam benedictam nullius esse virtutis majoris quam sit non benedicta: quia non possimus (ut dicunt) benedictionibus nostris res facere meliores quam Deus eas per naturam condidit. Quapropter impii Lollardi dicunt omnes benedictiones factas super vinum, panem, aquam, oleum, & sal, & ceram, Ecclesiæ muros aut pavimenta, vestes, mitram, calices, & alia similia, esse mere opus necromantiz, potius quam veræ & christianæ pietatis: quoniam (ut ajunt) per tales exorcismos & benedictiones creaturæ honorantur, credendo de ipsis quod sint majoris virtutis quam sint in natura propria, cum tamen in creatura sic benedicta nulla videatur mutatio facta, sed sola falsa fides, quod est principale in arte diabolica. Verum quantum spectat ad exorcismos & benedictiones, alibi ostendimus ea omnia non esse futilia & inania, nec à christiana pietate separata. Nunc ergo de aqua solum & specialiter disseramus. Primo quidem patet ejus benedictionem non esse dæmonum invocationem, ut Lollardi mentinuntur, per id quod in libro Numerorum cap. 5. scribitur de Zelotypia mariti adversus uxorem. Sic enim dicitur: *Si spiritus Zelotypia concitaverit virum contra uxorem suam, quæ vel polluta est, vel falsa suspitione appetitur, adducet eam ad sacerdotem, & offeret oblationem pro illa decimam partem sari farinæ hordeacea. Non fundet super eam oleum, nec imponet thus: quia sacrificium Zelotypia est, & oblatio investigans adulterium. Offeret igitur eam sacerdos, & statuet eam coram domino, assumetque aquam sanctam in vase fictili, & paulillum terre de pavimento tabernaculi mittet eam. Cumque steterit mulier in conspectu domini, discooperiet caput ejus, & ponet super manus illius sacrificium recordationis, & oblationem Zelotypia. Ipse autem tenebit aquas amarissimas, in quibus cum execratione maledicta congesti, adjurabique eam, & dicit: Si non dormivit vir alienus tecum, & si non polluta es deserto mariti thoro, non te nocent aquæ istæ amarissimæ in quas maledicta congesti. Si autem declinasti à viro tuo, atque polluta es, & concubisti cum alieno viro, his maledictionibus subjacebis. Det te Dominus in maledictiones, exemplumque cunctorum in populo suo: putrescere faciat semur tuum, & tumens viscerum tuus distrumpatur. Ingrediantur aquæ maledictæ in ventrem tuum, & utero tumescente putrescat semur tuum. Et respondebit mulier. Amen, amen. Scribetque sacerdos in libello ista maledicta, & delabit ea aquis amarissimis in quas maledicta congesti, & dabit ei bibere. Hæc ibi. Quid ad hæc responderent Lollardi? estne ille exorcismus maledictionis & diabolicus, an potius divina pietate plenus voceque divina prolatus? Quomodo ergo illa aqua habet virtutem & efficaciam? numquid per artem diabolicam? Absit, sed per virtutem divinam: & tamen ibi nulla videtur post exorcismum facta in aqua mutatio, ut ipsi petunt. Quid ergo intrant? Si hoc fecit Deus tempore illo, cur non etiam erit paratus & alia similia nunc operari per creaturas ad sui nominis invocationem? Quapropter vestitissima Ecclesiæ consuetudo fuit, ab ipsis etiam Apostolorum temporibus ad nos usque derivata, ut aqua benediceretur, sale exorcizaretur: ut per orationes quæ in ejus benedictione ad Deum funduntur, dignetur Deus familia operari per ejus asperionem in nobis, qualia orando aut benedicendo prius petita sunt. Non quod ex ipsa benedictione aqua ipsa habeat necessario illam virtutem, quia nec aqua baptis-*

ma-

matis (juxta veriorum opinionem) habet hanc virtutem: sed quod Deus assisit & operatur verbis super aquam dicitis: differenter tamen; & quia in baptismo Deus ex promissione assisit, atque ideo nunquam non operatur: quia cælum & terra transibunt priusquam verbum unum ejus transeat. Quapropter nisi ipse baptisimæ ablutus obtaculum peccati opponat, semper Deus in baptizatum gratiam infundit. At non sic est de aqua benedicta, nec sic (ut ita dixerim) obligatus est, quia nec ipse promittit, nec ipse hoc signum instituit, sed confidendum est de eo quod dabit & efficiet id in nobis, quod in aqua postulatam est, cum benediceretur, ut puta dicendo: Virtutem tuam benedictionis infunde, ut quicquid in domibus fidelium vel locis hæc nuda resperferit, careat omni immunditia, liberetur à poxa: non illic residet spiritus pestilens, non aura corrumpens: discedant omnes insidiæ latentis inimici, &c. Quod si hæc omnia non semper aqua asperfa operatur, inde auvictur eam non esse sacramentum, quia scilicet non est efficax signum, quia tamen per ejus asperionem multa mirabilia Deus operatur, quæ per asperionem æstius aquæ non benedictæ nullo modo operaretur. Nam ut de cæteris tacemus, illud est manifestum quod in 9. lib. histor. tripartitæ cap. 33. Theodoretus unus ex tribus auctoribus à quibus tripartitæ nomen accepit, ait. Refert enim quod cum Theodosius Imperator piissimus juberet templa idolorum destrui, quidam præfectus Apamiz civitatis accedens ut templum Jovis destrueret, quod se posse facere diffidit, propterea quod ædificium esset adeo robustum, lapides in eo locati adeo magni, ita tenaciter sibi invicem adherentes, ut impossibile judicaret lapidum juncturas posse dissolvere. Cumque supervenisset quidam qui se hoc facturum promissit, puta suffodiens tres per circuitum columnas quibus præcipue torum ædificium innitebatur, & sub earum basibus ligas fortissimæ supponens immisit ignem, nec tamen ignis accendebatur: quoniam dæmon quidam terris apparuit qui flammam secundum vires suas prohibebat operari. Cumque frequenter hoc faceret, & molitionem suam explere non possent, nuntiaverunt Marcello illius civitatis Episcopo: qui Ecclesiam accedens vasculum aquæ sub altari ponit præcepit: ipse vero in terram prostratus, dominum orabat ut dæmonis tyrannidem pelleret: ne ex hoc infidelibus major exaltationis occasio nasceretur. Hæc cum dixisset, facto signaculo crucis in aqua, quemdam diaconum suum Equitium, fide & zelo minutum, fumere jussit aquam, & velociter currere, & cum sive aspergere, ignemque supponere. Quod cum fuisset factum, dæmon auvigit, non ferens aquæ virtutem. Aliud exemplum simile huic narrat Epiphanius libro 1. tomo 2. contra hæreses, de quodam Judæo ad Christianismum converso, cui nomen erat Joseph, ubi hæc ait: Josephus acceptis à Constantino litteris & potestate, in Tyberiadem venit, habens etiam epistolas, ut de regis expensis sumptum faceret, incipit itaque in Tyberiadem ædificare. Erat autem opus calce & alia materia. Caminos itaque extra urbem multos facere jussit. At vero calidi Judæi incantationibus quibusdam ignem ligare, ac dispergere aggressi sunt. Quapropter commotus Josephus, & zelo erga Dominum correptus, extra civitatem currit, & ubi aquam in vase asserri jussisset, accepto vase aquæ coram omnibus (multitudo

enim ingens Judæorum confluerat ad spectaculum magna voce crucis signaculum digito suo vasi imposuit, & invocato nomine Jesu, sic dixit: In nomine Jesu Nazarenensi fiat virtus in hac aqua ad reprobationem omnis incantationis ac magiæ, quam hi fecerunt, & ad efficaciam potentiz ignis, ad perficiendam domum domini, & sic accepit aquam in manum, & de aqua singulos fornaces resperfit, & dissoluta sunt incantamenta, & ignis coram omnibus emersit. Hæc Epiphanius. Quid ad hæc impii Lollardi dicent? Nonne aqua illa per Episcopi sancti orationem mutavit naturam, ut ignem non solum non extingueret, sed potius accenderet? Propter hæc & alia similia quæ experta sunt à fidelibus, Ecclesiæ illam aquæ benedictionem approbat, eamque fieri præcipit, nec tamen ab heri & nudius tertius, sed ab ipsis Apostolorum temporibus procedens, ad nostra usque tempora derivata est. Alexander fiquidem Papa hujus nominis primus, qui quartus à B. Petro Pontifice Romano extitit, in suis decretis quæ in libro Conciliorum passim circumferuntur, sic ait: Aquam sale conspersam populis benedicimus, ut ea cuncti asperfi sanctificentur ac purificentur, quod & omnibus sacerdotibus faciendum esse mandamus. Nam si cinis vitule asperfus sanguine popululi sanctificabat atque mundabat (Lev. 4.) multo magis aqua sale asperfa, divinitusque precibus sacra, populum sanctificat atque mundat. Et si sale asperfo per Helisæum Prophetam sterilitas aquæ sanata est (4. Reg. 5.) quanto magis divinis precibus sacra, sterilitatem auferit rerum humanarum, & coinguinat sanctificat atque mundat, & expurgat, & cætera bona multiplicat, & insidiæ diaboli auferit, & à phantasmatis veritatis hominem defendit? Nam si tactu sinitæ vestimenti Salvatoris salvatos infirmos esse non dubitamus, (Math. 9.) quanto magis virtute sacrorum ejus verborum divinitus sacrantur elementa, quibus sanitatem corporis & animæ humana percipit fragillitas? Hæc Alexander Papa. Ex cuius dictis patet non esse novum hujus aquæ benedictæ usum, quem nunc Ecclesiæ tenent: magnam illius esse virtutem non ex natura aquæ, sed virtute benedictionis aut orationis super eam factæ. Non est ergo clava infernalis, asperforum aquæ benedictæ, ut pessimi flagellantes mentiuntur: nec benedictiones aut orationes super eam dictæ sunt dæmonum maledictiones, aut necromantiz incantationes, ut impii Lollardi murmurant. Quod autem Lollardi obijciunt, quod nos volumus per nostras benedictiones res efficere meliores, quam Deus eas per naturam condiderit: hoc adeo est manifeste verum, ut etiam ipsi quantumlibet renitentur, concedere teneantur. Deus siquidem quotidie novas creat animas, quæ etsi bonæ sint per naturam, non tamen eas bonas creat in gratia: aliqui nullum esset in aliqua earum peccatum originale cum primo creata corpori adhæret: tamen postmodum per bonorum operum exercitium proficiunt in moribus, in quibus creatæ à Deo non fuerant. Quod si nullo pacto meliores effici possunt quam Deus eas per naturam condiderit, frustra docentur, frustra illis prædicatur. Accedit ad hæc, quod culpandæ non essent, si meliores non sunt: quia hoc eis impossibile esset, & ita totus illarum defectus in Deum rejiciendus erit, qui illas meliores non creaverit. Quæ omnia absurdissima sunt, & impietate plena: Non ergo debent mirari impii Lollardi quod dicamus creaturas per hominum benedictiones meliores reddi, quam à Deo creatæ fuerint per naturam: hoc tamen non ab ipsis hominibus fit, sed à Deo propter merita benedictionum &

Tom. I.

V

ORA-